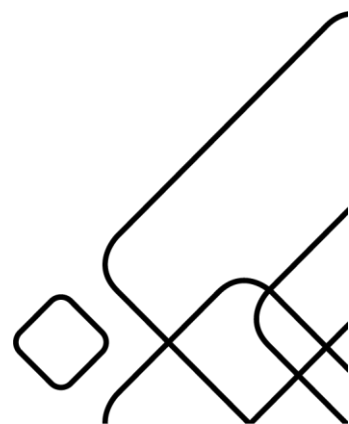

BEHEERSPLAN RECHTESTRAAT

BESCHERMD STADSGEZICHT: RECHTESTRAAT, HOOGBRUG EN NETEBOORD TUSSEN
RECHTESTRAAT EN KERKSTRAAT

2020-2044

Naam onroerend erfgoed	Rechtestraat, Hoogbrug en Neteboord tussen Rechtestraat en Kerkstraat Smidse Declerck
Ligging onroerend erfgoed	Rechtestraat 4-18 en 7-21, Kerkstraat 2-4
Beschermingsbesluit	1174 & 2490
Beschermingsdatum	01-03-1978 & 08/03/1993
ID: inventaris bouwkundig erfgoed	7456 & 4554
Opdrachtgever	Stad Lier
Contactgegevens	Paradeplein 2 bus 1 2500 Lier
Subsidiërende overheid	Agentschap Onroerend Erfgoed
Uitvoering	Intergemeentelijke Onroenderfgoeddienst IGEMO: Schoutetstraat 2, 2800 Mechelen
Projectnummer	30600900
Projectmanager	Michael Van Craen

1. INHOUDSOPGAVE

Inleiding	7
Aanleiding en doel van het beheersplan.....	7
1. Identificatie	8
1.1. Beschermingsbesluit.....	8
1.2. Beschermd en vastgesteld bouwkundig erfgoed	9
1.2.1. Beschermd monumenten.....	9
1.2.2. Beschermd stadsgezichten.....	9
1.2.3. Vastgestelde bouwkundige relicten	9
1.3. Archeologie.....	10
1.3.1. Vastgestelde archeologische zone	10
1.3.2. Archeologienota's en meldingen	10
1.4. Participatie en communicatie.....	12
2. Historische nota	13
2.1. Algemene historische context	13
2.2. Historische context van de Rechtestraat.....	17
2.3. Historische context van de woningen	20
2.4. Neteboorden en Smidse De Clerck.....	31
2.5. Overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen.....	39
3. Inventaris van de huidige toestand	40
3.1. Beschrijving en actuele toestand van de panden.....	40
3.2. Neteboord	52
4. Beschrijving van de erfgoedwaarden	53
4.1. Beschrijving van het beschermingsbesluit.....	53
4.2. Historische waarde	53
4.3. Artistieke waarde	54
4.4. Industrieel-archeologische waarde	55
5. Visie en doelstellingen op het toekomstig beheer	56
5.1. Visie	56
5.2. Hoofddoelstellingen	56
5.2.1. Hoofddoelstelling 1: Behoud, herstel en herwaardering van de individuele panden.....	56
5.2.2. Hoofddoelstelling 2: Herwaarderen van het laat negentiende-eeuwse en vroeg twintigste-eeuwse stadsgezicht.....	57
5.2.3. Hoofddoelstelling 3: Versterken van de winkelbeleving in een historisch kader en ontsluiting door buurtconvenant	57

5.3.	Nevendoelstellingen	59
5.3.1.	Nevendoelstelling 1: Versterken van de beeldbepalende panden en omgeving.....	59
5.3.2.	Nevendoelstelling 2: Aandacht voor lokale mobiliteit en bereikbaarheid	60
5.3.3.	Nevendoelstelling 3: Herwaarderen openbaar domein	60
5.3.4.	Nevendoelstelling 4: Toepassen van energiebesparende maatregelen en duurzaamheid	61
6.	Beheersmaatregelen	63
6.1.	Daken.....	63
6.1.1.	Dakbedekking.....	63
6.1.2.	Dakaansluitingen.....	65
6.1.3.	Dakvorm	65
6.1.4.	Dakvlakvensters en dakkapellen	65
6.1.5.	Dakreiniging en ontmossing.....	66
6.2.	Gevels	66
6.2.1.	Herstel van voegen metselwerk.....	66
6.2.2.	Gevelbepleistering herstellen of opnieuw aanbrengen	67
6.2.3.	Geveldecoratie	67
6.2.4.	Kleurstelling.....	68
6.2.5.	Gevelreiniging	69
6.3.	Hoofdgestel	69
6.3.1.	Kroonlijsten	69
6.3.2.	Decoratieve elementen.....	70
6.4.	Hemelwaterafvoer.....	70
6.5.	Schrijnwerk	71
6.5.1.	Ramen	71
6.5.2.	Kleurgebruik voor ramen	74
6.5.3.	Verbeteren van ramen	75
6.5.4.	Onderhoud van ramen en deuren.....	75
6.6.	Ijzerwerk.....	75
6.6.1.	Balustrades en vensterleuningen.....	75
6.6.2.	Kelderroosters.....	76
6.6.3.	Onderhoud van ijzerwerk.....	76
6.6.4.	Kleurgebruik ijzerwerk	77
6.7.7.	Zonnetenten.....	86
6.8.	Versterken van de winkelbeleving in een historisch kader	91
6.9.	Ontwikkelingsmogelijkheden en functies in de Rechtestraat	91
6.10.	Openbaar domein.....	93

6.10.1.	Straatmeubilair	93
6.10.2.	Straatverlichting.....	93
6.11.	Energieprestaties.....	93
6.12.	Opsomming van de werkzaamheden	93
7.	Opvolging en evaluatie	97
7.1.	Hoe ga ik als eigenaar met het beheersplan aan de slag?.....	97
7.2.	Stappenplan.....	97
7.3.	Fasering van de werken en individuele fiche	98
7.4.	Hoe begin ik aan de werken?	98
7.5.	Wanneer mag ik starten met de werken?	98
7.6.	Wat is het verschil tussen een omgevingsvergunning en een toelating?.....	98
7.7.	Wanneer moeten de werken uitgevoerd zijn?	99
7.8.	Wie kan een erfgoedpremie aanvragen?	99
7.9.	Hoe vraag ik een premie aan?	99
7.10.	Logboek en rapportering van de uitgevoerde werken	99
7.11.	Buurtconvenant.....	99
7.12.	Monumentenwacht.....	99
8.	Extra toevoegingen.....	100

Aanleiding en doel van het beheersplan

Door enkele bewoners van de Sint-Gummarusstraat werd aan de stad Lier gevraagd of het mogelijk was om de opmaak van beheersplannen voor beschermde stadsgezichten te faciliteren. Daarom vroeg de stad Lier aan de intergemeentelijk onroerenderfgoeddienst IGEMO om hen hierin te ondersteunen. Hierop werd een voorstel gemaakt om voor drie verschillende stadsgezichten (Sint-Gummarusstraat, De Heyderstraat en Rechtestraat) een beheersplan op te maken.

Het beheersplan zet voor lange termijn enkele doelstellingen en concrete maatregelen uit die zorgen voor het beheer en de ontsluiting van het erfgoed in dit gebied. Hierdoor krijgen eigenaars, gebruikers en beheerders de mogelijkheid om de premiegerechtigde werkzaamheden op te nemen in het beheersplan en te participeren in het beheer, behoud en ontsluiting van het erfgoed in de stad Lier.

De stad Lier zal door de opmaak van een beheersplan het bewaren, beheren en ontsluiten van het erfgoed binnen deze beschermde stadsgezichten voor lange termijn kunnen garanderen.

Er werd expliciet gekozen om participatief te werken en een buurtconvenant op te richten waarin eigenaars en bewoners zich kunnen verenigen om na te denken over het erfgoed, de uitgevoerde werken te bespreken en informatie uit te wisselen.

Het erfgoed van de stad wordt volop in handen genomen door de eigen inwoners. Zij eigenen zich het erfgoed toe en participeren in het beheer en de ontsluiting van dat erfgoed. Dit creëert een gevoel van identiteit bij de inwoners en een breed draagvlak voor erfgoed. De stad komt zo tegemoet aan de vraag van burgers voor meer participatie en inspraak.

Daarnaast vormt een buurtconvenant een orgaan dat kan blijven bestaan na de goedkeuring van een beheersplan. Het is een instrument om alle belanghebbenden binnen een stadsgezicht op een structurele wijze samen te brengen rond de uitvoering van het beheersplan en het is een plaats waar onderlinge problemen duurzaam kunnen opgelost worden.

1. IDENTIFICATIE

1.1. Beschermingsbesluit

Benaming

Nummer en datum beschermingsbesluit

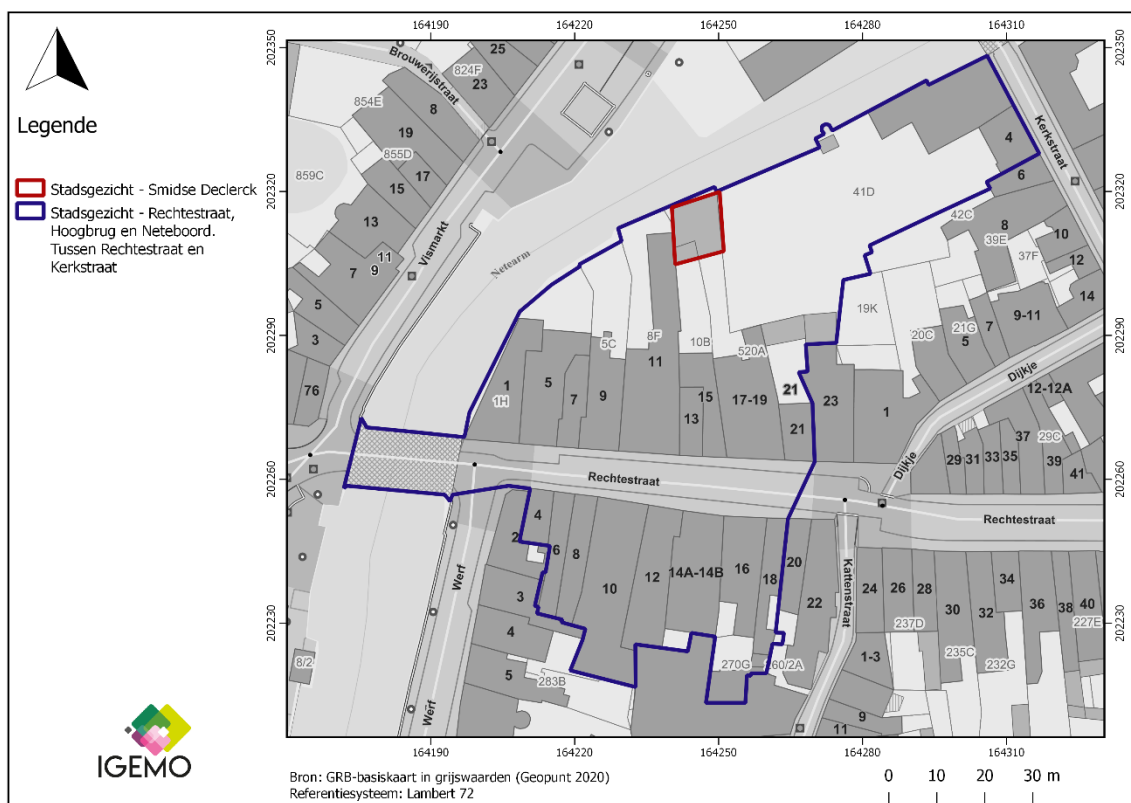
Rechtestraat, Hoogbrug en Neteboord ID: 2490 – 8 maart 1993
tussen Rechtestraat en Kerkstraat

Smidse Declerck

ID: 1174 –01 maart 1978

De bescherming als stadsgezicht betreft het geheel gevormd door de gevels en daken van het eerste deel van de Rechtestraat, de Hoogbrug en de tuinen aan de Neteboord. De gevels van Rechtestraat 2 en 1-3 en 5 maken in dit geval geen deel uit van de bescherming, de tuin en tuinmuren echter wel.¹

Binnen de afbakening van het voornoemde beschermd stadsgezicht ligt een tweede beschermd stadsgezicht. Omdat Smidse Declerck integraal deel uitmaakt van de bescherming tuinen aan de Neteboord, wordt ook deze bescherming mee opgenomen in het beheersplan.

1 Onroerend Erfgoed Antwerpen, Beschermingsdossier DA000775, 10 stadsgezichten te Lier, advies KCML (1992).

1.2. Beschermd en vastgesteld bouwkundig erfgoed

1.2.1. Beschermde monumenten

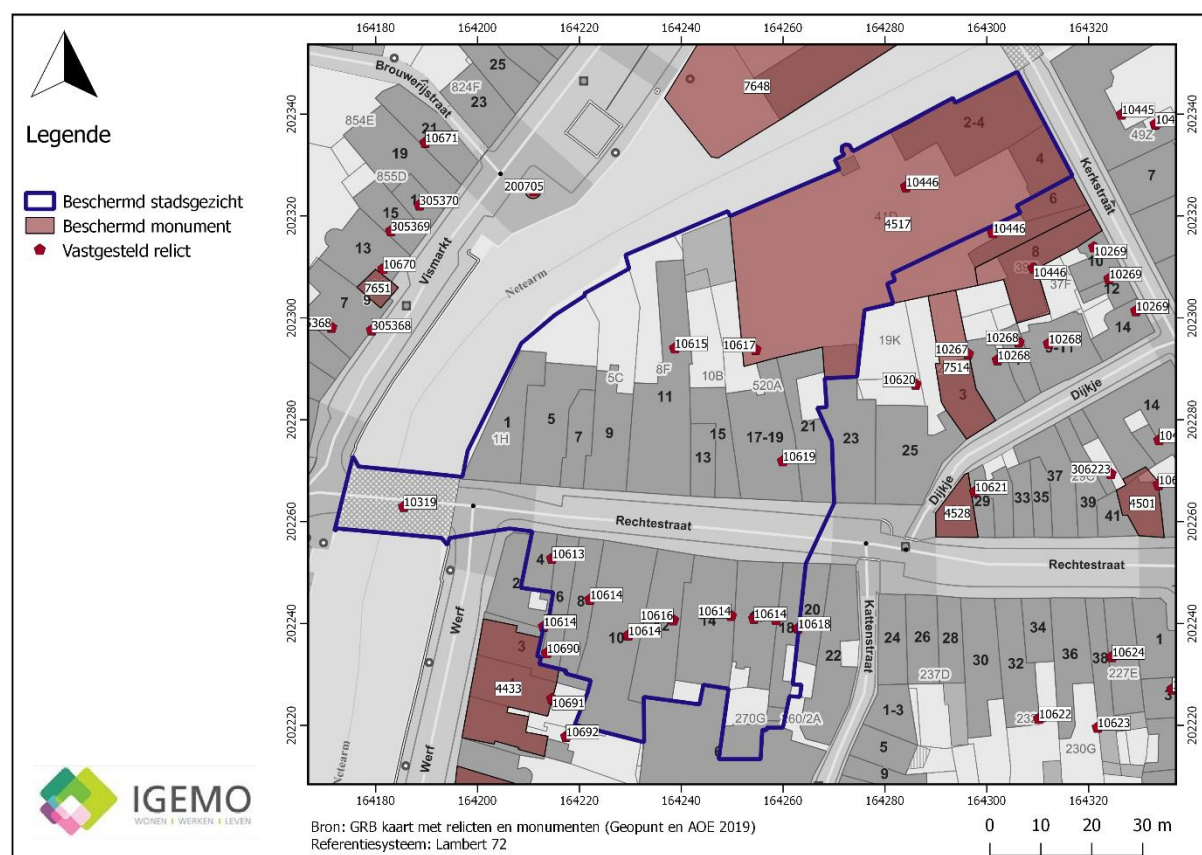
Binnen het beschermde stadsgezicht is het beschermde monument Hof van Lier en de voormalige kapel van het Theresianen klooster gelegen, waarvan de gebouwen geen deel uitmaken van dit beheersplan, met uitzondering van de Neteboord. Eveneens geen deel uitmakend van het beschermde stadsgezicht, maar wel beeldbepalend zijn de rococohuizen Sint-Christophel en de Donderbus op Rechtestraat 27, waar heden koffiehuis Van Ouytsel gevestigd is.

1.2.2. Beschermde stadsgezichten

Twee bouwkundige relictten binnen het stadsgezicht Rechtestraat, Hoogbrug en Neteboord tussen Rechtestraat en Kerkstraat hebben een overlappende bescherming als stadsgezicht. De eerste is Smidse Declerck. Deze bescherming is ouder en is gelegen op het adres Rechtestraat 17.² Een andere is de Hoogbrug die eveneens deel uitmaakt van het stadsgezicht de Grote Markt en omgeving. De Hoogbrug wordt niet behandeld in dit beheersplan, maar in het geheel van de Grote Markt. De dichtstbijzijnde beschermde stadsgezichten zijn de Grote Markt en omgeving, de Burgerhuizen langs Werf en het Klooster Engelse Theresianen.

1.2.3. Vastgestelde bouwkundige relictten

Enkele panden binnen het stadgezicht werden apart opgenomen in de inventaris bouwkundig erfgoed, met name de Rechtestraat nummer 4; 6-10; 12; 14-16; 18; 11 en 17-19. Daarnaast wordt ook de Hoogbrug aangeduid als vastgesteld erfgoed

2 Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Smidse Declerck
[online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/7456> (geraadpleegd op 15 maart 2019).

1.3. Archeologie

1.3.1. Vastgestelde archeologische zone

De Lierse binnenstad werd op 19 februari 2016 vastgesteld als archeologische zone. Wie werken wil uitvoeren in een vastgestelde archeologische zone, is sneller verplicht tot archeologisch vooronderzoek, al dan niet gevolgd door een opgraving.

Je bent dan al verplicht om bij de aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige werken een archeologienota toe te voegen wanneer de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. Dit geldt ook wanneer de betrokken percelen slechts gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone die vastgesteld is.

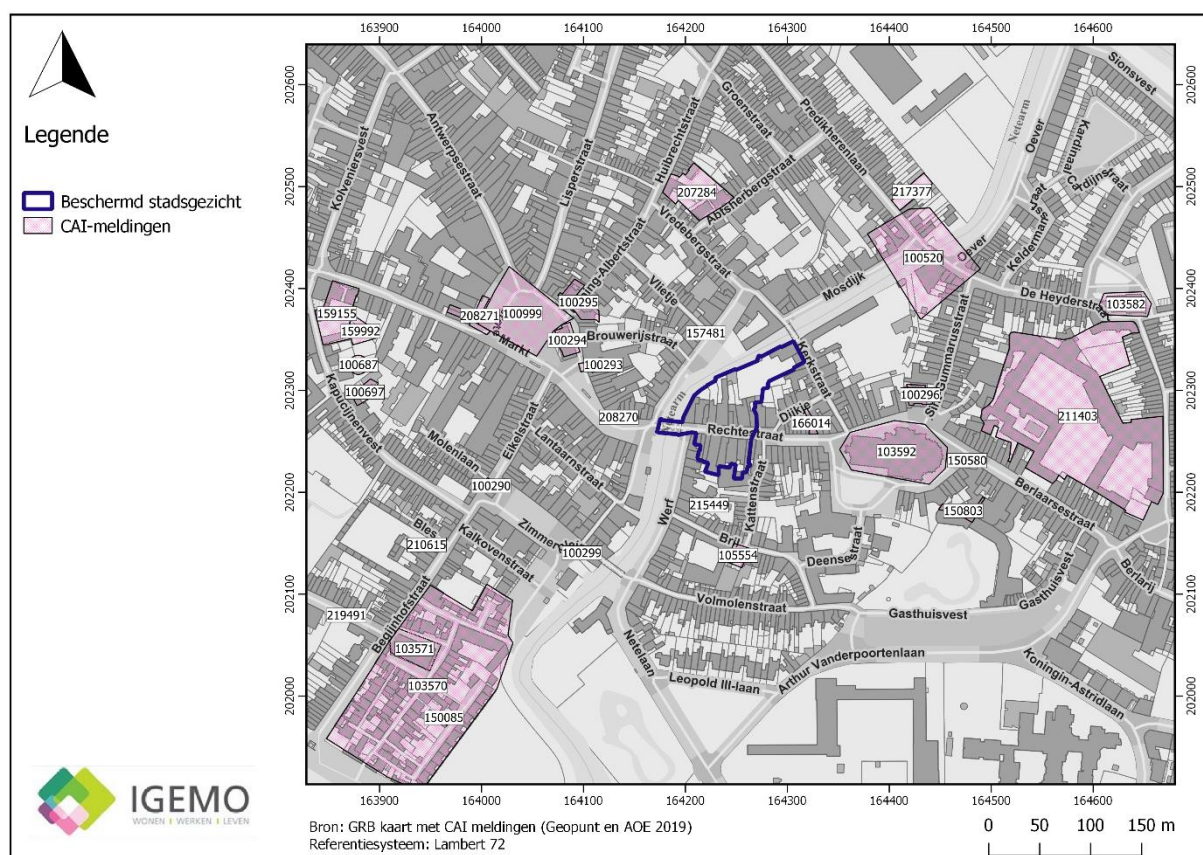
1.3.2. Archeologienota's en meldingen

Vanaf 2004 vond hier en daar een beperkt vooronderzoek plaats en tussen 2008 en 2011 gebeurde een grootschaliger onderzoek bij de heraanleg van de Grote Markt (CAI Locatie 150386). Er werden meerdere marktpleinniveaus aangetroffen waarvan de oudste niveaus dateren uit de eerste helft van de veertiende eeuw. Deze werden eveneens aangetroffen op CAI Locatie 100999 samen met restanten van een muur, daterend voor 1367 en een in 1419 overdekte waterpoel. CAI Locaties 208270 in het zuidoostelijke deel van de Grote Markt bracht twee palenrijen aan het licht van de beschoeiing van een vliet waarschijnlijk daterend uit de veertiende eeuw. Op CAI Locatie 208271, aan de oostzijde van de markt, werden sporen aangetroffen uit de vroege middeleeuwen, meer bepaald uit de Merovingische periode en omvatte een gracht waarin handgevormd aardewerk zat en enkele fragmenten van dakpannen van het Romeinse type.

Volgende onderzoeken in de omgeving van het onderzochte terrein zijn eveneens opgenomen in de Centrale Archeologische Inventaris. In 2001 werden tijdens een werfcontrole aan de Spaanse poort houtenpaalfunderingen aangetroffen (CAI Locatie 105554). Bij het plaatsen van een ondergrondse afvalcontainer net ten oosten van de Sint-Gummaruskerk in 2009 werden muurresten aangetroffen die niet nader te dateren waren en die waarschijnlijk restanten waren van een kelder van een gesloopt pand (CAI Locatie 150580). Op het einde van datzelfde jaar werd tijdens graafwerken in de noordelijker gelegen Predikherenlaan en net voor de werkput onderliep met grondwater een bakstenen constructie gefotografeerd waarschijnlijk een restant van een overdekte vliet.

In 2010 werd tijdens graafwerken door de stadsarbeiders het gewelf van de overdekte Brouwersvliet doorsneden op de hoek van de Vismarkt en het Vlietje (CAI Locatie 157481). In datzelfde jaar (CAI Locatie 150803) werd in de Jezuïetenkerk ten zuidoosten van het onderzochte terrein een archeologisch vooronderzoek met proefsleuven uitgevoerd. Dit leverde meerdere archeologische lagen, resten van muurfunderingen en aardewerkscherven op uit de late middeleeuwen en de nieuwe tijd.

Naar aanleiding van grond- en bouwwerken werd in 2016 (CAI Locatie 211403) voor het terrein van de Normalschool ten oosten van de site een bureaustudie uitgevoerd. Naar aanleiding van een melding van een toevalsvondst in 2014 (CAI Locatie 215449) werd aan de Werf een deel van de in de negentiende eeuw overdekte Sint-Pietersvliet onderzocht en geregistreerd. Dit terrein bevindt zich op ongeveer 150 m ten zuidwesten van het terrein aan de Rechtestraat.³

3 Vynckier, Geert, Onderzoeksrapport: Een toevalsvondst langs de Rechtestraat 41 te Lier, 2018, 15.

1.4. Participatie en communicatie

De eigenaars en bewoners werden in de eerste plaats gecontacteerd door de stad Lier en de intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst IGEMO tijdens een informatiemoment te Lier. Bewoners werd kort duidelijk gemaakt wat een beheersplan is. Nadien werden uitnodigingen verstuurd voor een participatiemoment waarbij gepeild werd naar de verwachtingen op vlak van werkzaamheden die eigenaars plannen uit te voeren in de komende jaren, voor zover zij hier een zicht op hadden.

Tijdens dit moment werd ook een buurtconvenant opgericht, die tijdens het traject, maar vooral bij de uitvoering en opvolging van de werken een rol kan spelen. Er werd een vertegenwoordiger van het buurtconvenant aangeduid.

Na het uitschrijven van de visie, doelstellingen en maatregelen werd een nieuw buurtconvenant ingericht en werd er getoetst of het beheersplan aan de verwachtingen voldeed en of er verbeteringen nodig waren. Daarnaast werd het gebruik van het beheersplan uiteengezet.

2. HISTORISCHE NOTA

De historische nota geeft een schets van de ontwikkeling van het beschermde stadsgezicht vanaf de vroegste sporen tot aan de huidige toestand. Het historische verhaal draagt ertoe bij beter te begrijpen hoe de Rechtestraat zich ontwikkelde, wat het historische belang is en hoe de omgeving moet geïnterpreteerd worden.

2.1. Algemene historische context

Lier heeft een vrij onduidelijke ontstaansgeschiedenis door het ontbreken van systematisch archeologisch onderzoek binnen de stad. Rond de stad werden wel diverse vondsten uit steen en ijzertijd gedaan.⁴ Enkele muntvondsten wijzen op menselijke aanwezigheid in de Gallo-Romeinse periode. De eerste schriftelijke vermelding van Lier gebeurt in 870 als “Ledi” (waterweg), duidelijk verwijzend naar de gunstige geografische ligging aan de samenloop van de Grote en de Kleine Nete. Volgens sommige literatuurbronnen zou de oudste stadkern opklimmen tot de Frankische periode en zich situeren rond de Vismarkt aan de hogere Nete-oever.⁵

Een andere hypothese is dat oudste woonkern oorspronkelijk gezocht moet worden ten noorden van de huidige stad op de plaats die nu nog ‘Alliers’ wordt genoemd, wat afgeleid kan zijn van “alt-Lier” of “oud-Lier”. Deze hoger gelegen plaats te Emblem was vermoedelijk een Frankische nederzetting en lag eertijds dicht bij de Kleine-Nete. Als gevolg van een veranderd waterpeil en een verbetering van het debiet richting de Schelde raakte deze nederzetting rond de negende eeuw geïsoleerder. Dit wordt door klimaathistorici bevestigd die wijzen op de veranderingen van het zeepil gedurende de vroege middeleeuwen.⁶ Hierdoor werd de lagergelegen plaats ‘Nivesdonk’ bij de samenvloeiing van de twee Netten plots een interessantere woonplaats. Hieruit ontstond een kleine haven, met markt en een nieuwe woonkern waaruit de stad zou ontstaan.⁷ De driehoekige markt met in het midden een drinkplaats, de zogenaamde Verloren Kost kunnen een Frankische oorsprong staven. Deze evolutie past bovendien binnen de kolonisatie die de Franken in de regio voerden onder Merovingisch en Karolingisch bestuur.⁸

Een andere verklaring is dat Lier in de achtste eeuw werd gesticht door de heilige Gummarus, maar over deze heilige zijn maar weinig betrouwbare historische bronnen. Toch zijn er een aantal elementen rond deze figuur die passen bij de maatschappij van toen.⁹ Volgens de legende was Gummarus een grootgrondbezitter te Emblem en ridder aan het Frankische hof van Pepijn van Herstal. Op Nivesdonk richtte hij een houten kapel op die was toegewijd aan de apostel Petrus, mogelijks omdat Gummarus mee strijd voerde voor het pausdom onder de

4 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 19

5 Breugelmans et al. *Historische stedenatlas van België*, 11

6 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 24

7 Breugelmans et al. *Historische stedenatlas van België*, 11

8 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 24 en 32.

9 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 25

Merovingers.¹⁰ De houten bidplaats werd in 1225 vervangen door de romaanse Sint-Pieterskapel en is heden het oudste monument van de stad Lier.¹¹ Rond de bidplaats groeide een woonkern waaruit de stad ontstond. Waar volgens de legende de heilige Gummarus een omgehakte boom herstelde door deze te omgorden, verscheen later een kapel met kluis op de site van de huidige Kluizekerk daterend van 1413.¹²

Aan het begin van de negende eeuw werden de relieken van de heilige Gummarus naar de huidige stad overgebracht. In 837 werd de stad geplunderd door Vikings. Beide gebeurtenissen kunnen erop wijzen dat de woonkern van Lier aan belang won.¹³ Hoe het ook zij, de verering van de heilige Gummarus had een zeer gunstige invloed op de groei van de stad. De vroegste vermelding van een kapittel van kanunniken verbonden aan de hoofdkerk dateert uit 980. De kanunniken stonden in voor de verering van de heilige Gummarus.¹⁴

In de elfde en twaalfde eeuw groeide een bevolkingskern uit tot een stad op de Nivesdonk met een eigen parochiekerk, toegewijd aan Sint-Jan-Baptist en vanaf de dertiende eeuw aan Sint-Gummarus. Mogelijk bestond er een aarden wal of palissade rond de oude stedelijke kern.¹⁵ Tot nog toe werd het bestaan van een dergelijke omwalling niet bevestigd met archeologisch onderzoek. De stad kreeg de titel van "oppidum" of versterkte plaats toegekend met privileges in 1194 en werd door hertog Hendrik I van Brabant tot stad verheven in 1212.¹⁶

In 1244 werd gestart met het graven van een stenen omwalling rond de stad, met de Grote Markt als centrum. In de loop van de veertiende eeuw kwamen er versterkte poorten, muren en verdedigingstorens, met de Gevangenenpoort, de huidige Zimmertoren en het 2013 ontdekte Donderhuys aan de Volmolenstraat als restanten van de middeleeuwse omwalling.¹⁷

In 1389 werd de nieuwe stadsomtrek vastgesteld, deze valt samen met de huidige stadsvesten. Rond deze periode werd ook het bestuurlijke grondgebied van de stad vastgelegd. Het bestond uit de eigenlijke stad met de 'Kuip' die de ringvormige zone rond vormt en de 'Bijvang'. Deze laatste is een uitgestrekt gebied, bestaande uit het gebied buiten de Kuip en de dorpen Kessel, Nijlen, Emblem en Bevel en de gehuchten Hagenbroek, Lachenen en de Mijl.¹⁸

Vanaf de dertiende, maar vooral in de loop van de veertiende eeuw kende de stad Lier een sterke economische expansie dankzij de bloei van de lakennijverheid die een internationaal

10 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 28

11 Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Sint-Pieterskapel, Lier, *Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10392>.

12 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Sint-Pieterskapel, Lier, *Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10392>.

13 Breugelmanns et al. *Historische stedenatlas van België*, 11.

14 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 41

15 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Parochiekerk Sint-Gummarus, Lier, *Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/10429>.

16 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 50-51.

17 www.Archeolier.be

18 Breugelmanns et al. *Historische stedenatlas van België*, 15.; Agentschap Onroerend Erfgoed 2019: Lier, *Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120745>

karakter had met export naar steden als Londen, Milaan, Parijs, Dijon, Krakau, Königsberg, etc. Hierdoor namen zowel de bevolking toe als de materiële welstand van de stad. Stichtingen van het Sint-Elisabethgasthuis aan de Berlaarsestraat, de abdij van Nazareth ten noorden van Lier en het begijnhof zijn vaststellingen dat Lier een belangrijk centrum werd.¹⁹

Vanwege de economische expansie die de stad Antwerpen in de zestiende eeuw beleefde als belangrijkste handels- en geldmarkt van Europa, kende Lier door haar nabijheid eveneens een stijging van de algemene levensstandaard. Vooral op het vlak van onderwijs kende Lier een belangrijke ontwikkeling.²⁰ Lier wist wereldfaam te verwerven met kantwerk en ook de veemarkt bleef een belangrijke inkomstenbron. De stad werd in deze periode 'versteend' door het uitgeven van bouwpremies om de houten woningen door stenen woningen te vervangen, waarmee het risico op stadsbranden werd beperkt.²¹ In 1414 werd de kade aan de Vismarkt gemetseld.

Na 1566 werd Lier economisch en militair zwaar getroffen door de Spaanse Furie in 1582 en vervolgens in 1595 met de Lierse Furie. Bij beide gebeurtenissen werden veel gebouwen geplunderd en in brand gestoken. Een zware terugval op vlak van economie en bevolkingsaantal waren het gevolg tot aan het begin van de zeventiende eeuw.²²

Vanaf circa 1609 is er sprake van nieuwe ontwikkelingen in de stad. Op religieus vlak deed de stad het goed want veel kloosterordes zoals de jezuïeten, predikheren, ongeschoeide karmelieten, kapucijnen kwamen zich vestigen in de stad of keerden zoals de zwartzusters terug na de godsdiensttroebelen.²³ Hierdoor werden de oude kerken hersteld, kwamen er nieuwe onderwijsinstellingen en werden er nieuwe kerken als de Begijnhofkerk en Jezuïetenkerk gebouwd.²⁴

Lier kende na de tweede helft van de zeventiende eeuw een economische heropbloei door de kantnijverheid, de graanhandel en de brouwnijverheid, met het eigen Lierse bier Caves. Op het hoogtepunt waren er 25 brouwerijen in de binnenstad.²⁵ Daarnaast won de veemarkt opnieuw aan belang.

Vanaf 1713 werden er onder Oostenrijks bewind veel openbare werken uitgevoerd: bruggen werden vernieuwd, nieuwe stadspompen, geruimde waterwegen en de aanleg van steenwegen en werden de binnenste stadspoorten afgebroken. In 1745 werd het stadhuis naar een ontwerp van Jan-Pieter van Bourscheit voltooid, wat als één van de belangrijkste rococogebouwen in de Nederlanden wordt beschouwd.²⁶

In 1757 verscheen de textielmanufactuur van Peter De Heyder, die aan Lier een vroeg-industrieel karakter gaf en aan veel stadsbewoners werk verschafte. In de binnenstad

19 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 14-15.

20 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 20; Erik Aerts en Herman Van der Wee, Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 278.

21 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 21.

22 Erik Aerts en Herman Van der Wee, Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 327.

23 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 28.

24 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 28.

25 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 28.

26 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 28.

verschenen metertijd drie grote afdelingen: een spinnerij, een katoendrukkerij en een linnenweverij. De Heyder palmde hiervoor grote leegstaande panden in. In 1807 werd het voormalige Sionsklooster voor uitbreiding aangekocht. De blekerij bevond zich in de Sionsbeemden, tussen de Kleine Nete, de huidige Predikherenlaan en de stadsvest. Circa 1815 was het bedrijf uitgegroeid tot één van grootste industriële ondernemingen in de Nederlanden met 1300 werknemers.²⁷ In 1835 vertrok de fabriek van De Heyder & Co naar Leiden, omdat ze door de Belgische onafhankelijkheid veel van haar afzetmarkten in de Nederlandse kolonies verloor.²⁸

In het begin van de negentiende eeuw is er nog steeds weinig bewoning tussen de middeleeuwse stadskern en de vesten, met uitzondering langs de toegangswegen wat vandaag de wijk Looks is en het Begijnhof. Buiten de vesten bleef er lang een sterk agrarisch karakter bestaan.

Vanaf 1851 werden alle militaire verdedigingswerken rond de stad gesloopt en verdwenen ook de buitenste stadspoorten. Omwille van hygiëne werden vlieten gedempt en kwam er nieuwe bouwgrond bij. Wind en watermolens raakten buiten gebruik en werden vervangen door stoommolens. Andere ingrijpende gebeurtenissen waren de aanleg van de spoorweg in 1855, de gasfabriek in 1858 en de omleidingsvaart van de Nete in 1860. Het vertrek van De Heyder gaf kansen aan kleinschalige familiebedrijven die uitblonken in kantwerk, schoenmakerij, instrumentenbouw en borstelfabricage.²⁹

De bevolkingsgroei op het einde van de negentiende eeuw maakte nieuwe stadsuitbreidingen mogelijk. Woonkernen zoals Lisp werden beter verbonden. Het dempen van de oude Grote Nete en de resterende vlieten, evenals de aanleg van riolen gebeurde in 1912 naar ontwerp van architect T. Claes.³⁰

In 1914 werd Lier zwaar getroffen door de Eerste Wereldoorlog, vooral langs de Berlaarsestraat, de Grote Markt, de Rechtestraat en Antwerpsestraat. Het zou het uitzicht van de stad voorgoed veranderen, maar bood ook kansen voor stadsvernieuwing. Op de Grote Markt zouden er nieuwe woningen komen die de stad een pittoresk uitzicht moesten geven. Een commissie boog zich over de stadsvernieuwing en keurde ontwerpen goed. Wegen zoals de Rechtestraat kregen een nieuwe bouwlijn en bruggen werden verbreed om meer verkeer toe te laten.

Na de Tweede Wereldoorlog werden velden binnen de stadsvesten stelselmatig bebouwd, verschenen er nieuwe scholen, een ziekenhuis en kwam er vooral buiten de stadsvesten nieuwe bebouwing. De aanleg van het Netekanaal in 1949 en de ontsluiting van de stad met een ringweg in 1976 veranderden ook het uitzicht net buiten het stadscentrum.

27 Breugelmans et al. Historische stedenatlas van België, 47-50.

28 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 446.

29 Erik Aerts en Herman Van der Wee, *Geschiedenis van Lier: Welvaart en samenleving van het ontstaan van de stad tot de Eerste Wereldoorlog*, Liers genootschap voor geschiedenis, 2016, 465.

30 Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Lier [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120745> (geraadpleegd op 16 maart 2019).

2.2. Historische context van de Rechtestraat

“Deze straat heeft het voornemen gehad rechtdoor te lopen, ze noemt zich eerst fier Rechtestraat, en vooruit, maar ze botst op een huizeke met witte krulgevel, blijft staan, versmalt en komt verbaasd voor het portaal der kerk terecht” (Felix Timmermans).³¹

Oorspronkelijk werd de straat “Rechte Berlaarstraat” genoemd en was rond 1792 nog gekend als de Rue Dumouriez.³² De Rechtestraat is van oudsher een zeer voorname straat tussen de Grote Markt en de Sint-Gummaruskerk en de weg richting Berlaar. Doorheen de eeuwen vestigden er zich diverse winkels en nijverheden.

Door de Rechtestraat liepen twee vlieten: de Sint-Pietersvliet en de Minnevliet. Vlieten speelden lange tijd een belangrijke rol in de stad, niet alleen voor de afvloeiing van water, maar zeker voor de handel en economie, in het bijzonder voor de vele brouwerijen in de stad. Tot 1903 lagen de vlieten met zekerheid open en werden in 1912 vermoedelijk definitief gedempt, net zoals de andere vlieten en de oude Grote Nete in Lier.³³

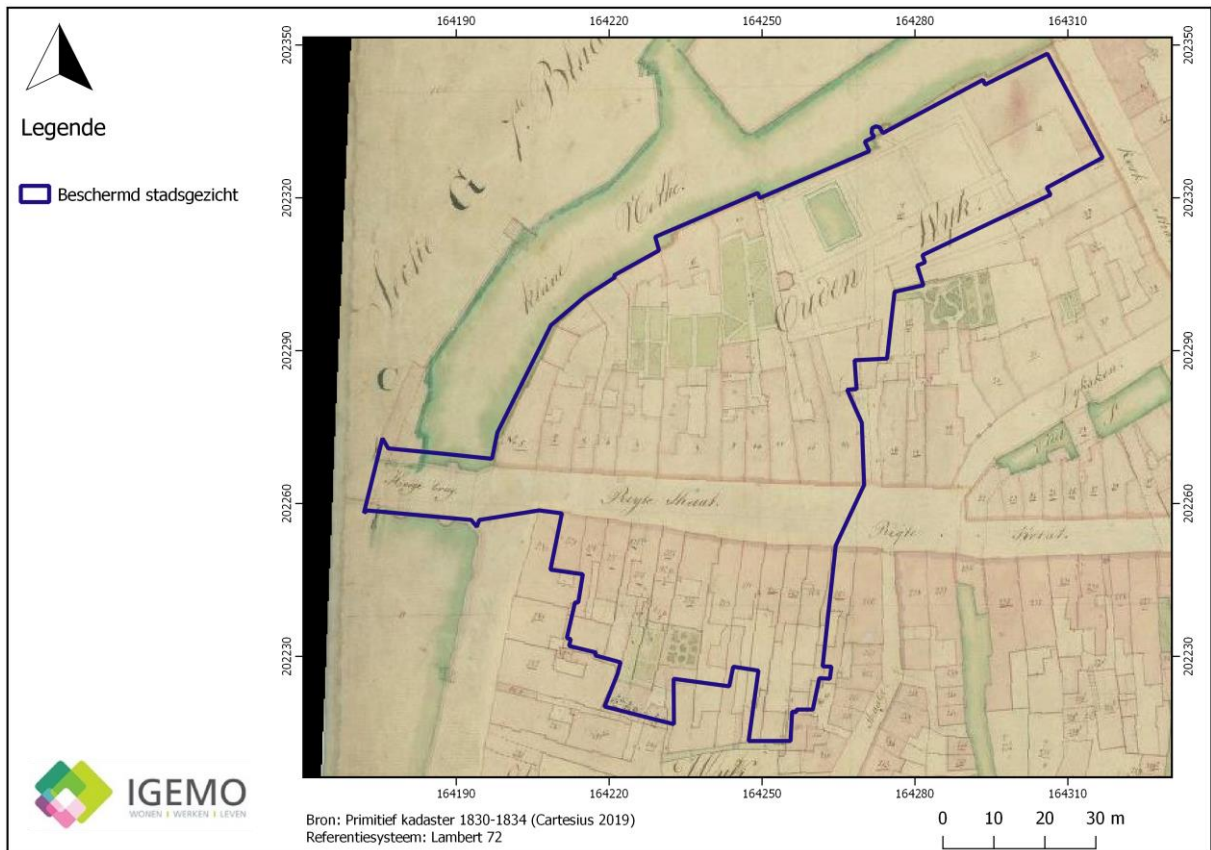
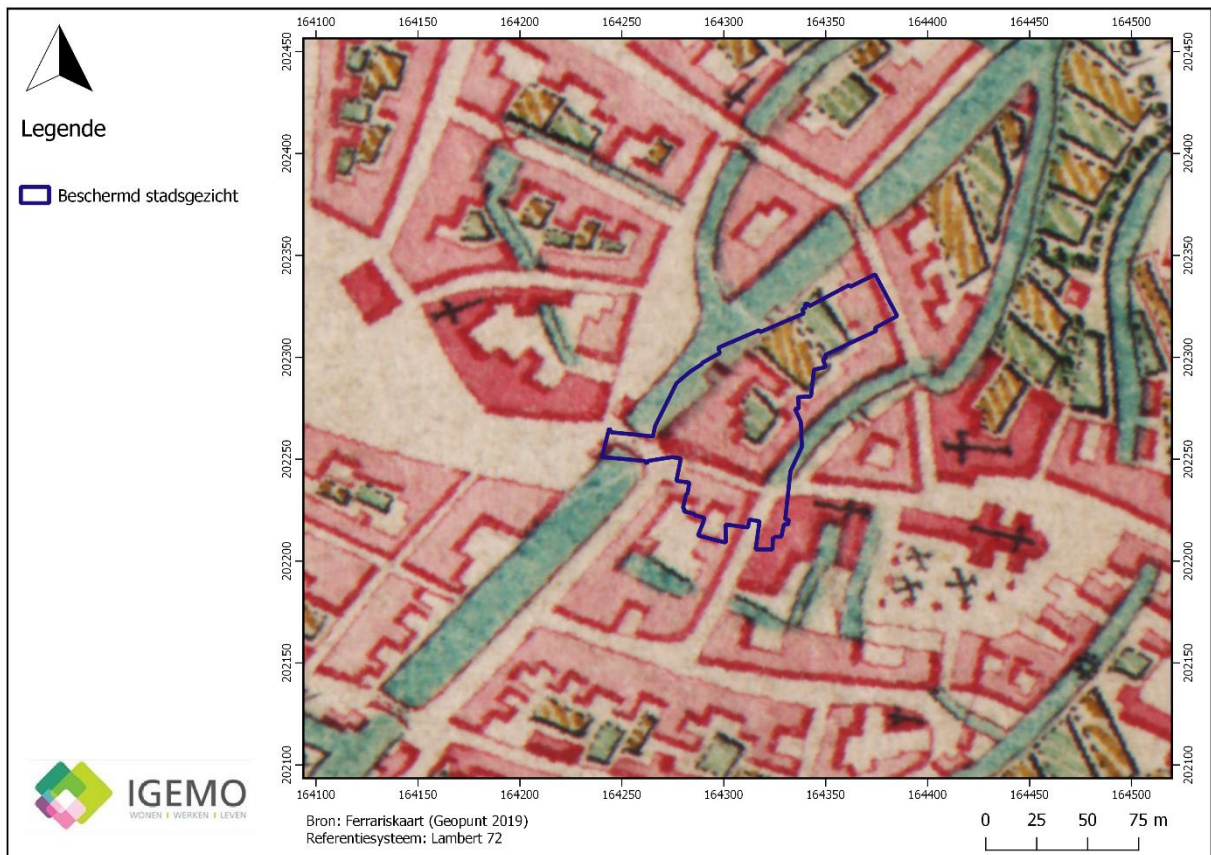
Tot aan de Eerste Wereldoorlog was de straat veel smaller vanaf het huisnummer 27, op de hoek met de Kattestraat. De bombardementen op de stad Lier vernielde echter veel huizen langs de zuidzijde van de straat. Met de wederopbouw werd er besloten om de straat te verbreden. Enerzijds omwille van verkeerstechnische redenen en anderzijds om een mooier uitzicht te krijgen op de Sint-Gummaruskerk waarvan het portaal voordien nooit zichtbaar was vanuit de Rechtestraat. De rooilijn werd achteruitgeschoven en aan de zuidzijde van de Rechtestraat (nummers 24 tem 42) kwamen winkels en woningen in een sobere pittoreske wederopbouwarchitectuur, net zoals op de Grote Markt en de Berlaarsestraat.

De Rechtestraat was voeger een rijksweg voor de verbinding Lier-Herentals, waardoor er een plan was om de straat nog meer te verbreden. Voor lange tijd werden de kaarten dan ook ingetekend met een brede rooilijn over de gehele straat, ook langs de huizen aan de oneven zijde (27 tem 49). Met het aanleggen van de ringweg in 1976 rond Lier werden de binnenstedelijke rijkswegen afgeschaft en dus ook de intentie om het tweede deel van de Rechtestraat verder te verbreden.

31 Wandeling door Lier, p. 91.

32 Wandeling door Lier, p. 91.

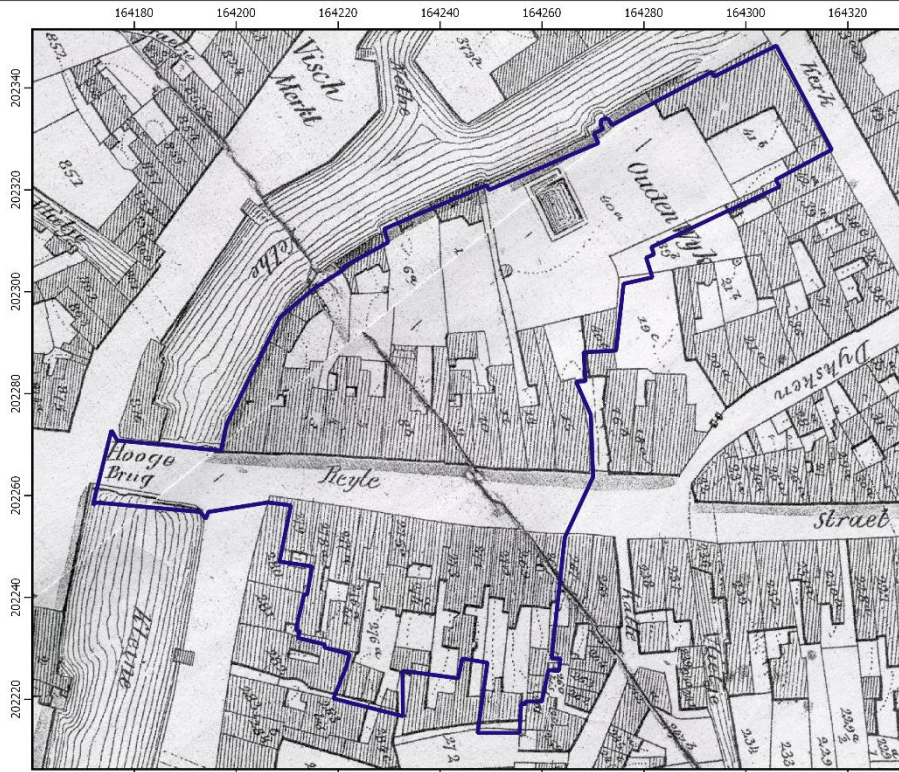
33 Vynckier, Geert, Onderzoeksrapport: Een toevalsvondst langs de Rechtestraat 41 te Lier, 2018, 15.

Legende

 Beschermd stadsgezicht

Bron: Popp kaart 1842-1879 (Cartesius 2019)
Referentiesysteem: Lambert 72

0 10 20 30 m

2.3. Historische context van de woningen

Uit de hierna volgende voorbeelden blijkt dat er doorheen de eeuwen een grote bedrijvigheid was op deze plek in de stad. Bovendien gaan veel (winkel)woonhuizen terug op huizen met een veel oudere kern die soms samengevoegd, dan weer opgesplitst werden. Het huidige uitzicht van het beschermde eerste deel van de Rechtestraat is dan ook het resultaat van deze eeuwenlange bedrijvigheid.

Huizen hadden vroeger een naam. De meeste huisnamen verdwenen in het begin van de 19^e eeuw, met de opkomst van de huisnummers. Slechts enkele namen overleefden in Lier en in het bijzonder in de Rechtestraat. In onderstaande beschrijving wordt de historische huisnaam mee vermeld.

Nummer 1 was in Lier zeer lang gekend als handelshuis “In Sint-Gummarus”, maar had begin zeventiende eeuw de naam: “den Wolsack”, een huis met een ast voor het drogen van graan. Vermoedelijk was het dan ook in gebruik als mouterij of brouwerij wat gezien de ligging naast het water een ideale plek zou zijn geweest. Gedurende de achttiende eeuw zouden zich hier lakenverkopers vestigen. In 1823 werd het een roepzaal en vanaf 1875 een klerenwinkel van de familie Schellekens. In 1879 werd het pand samengevoegd met het naastliggende pand, nummer 3. Op de oudste foto van de Rechtestraat is te zien dat de woning nog een middeleeuwse trapgevel heeft, die met de verbouwing vanaf 1880 werd vervangen door een neoclassicistische lijstgevel.³⁴ In 1965 werd het pand afgebroken en vervangen door een nieuwbouw. In de kelder zijn nog sporen van de oudere bebouwing terug te vinden.

Nummer 5 was gekend als “de Cruysbooghe” nadat het in 1686 werd samengevoegd met de aanpalende woning “de Heeperije”. In de tweede helft van de achttiende eeuw woonde hier zeepzieder en schepen Paulus Brughmans. De woning werd afgebroken in 1965 en vervangen door een nieuwbouw.

Nummer 7 was eertijds gekend als “het Bijltje” en was vanaf het midden van de negentiende eeuw gekend als kleerwinkel van de familie Van Immerseel.

Nummer 9 was gekend als “Gulden Pellicaen” waar in 1686 een bakkerij was gevestigd. Van 1846 tot 1875 was er een tabaksfabriek. Begin twintigste eeuw woonde hier de familie Raymakers-Roberti die de margarinefabriek aan het huidige Zimmerplein hadden.

Nummer 11 gekend als “Den Ancker” werd voor het eerst vermeld in 1565 als brouwerij. In 1711 bewoonde voormalig burgemeester Jacobus Huygens het pand en tussen 1763 en 1778 voormalig schepen J. Sels en werd het verbouwd tot een tweewoonst. In 1816 was er op de plaats van de oude brouwerij een stokerij van brandewijn gevestigd van de familie De Pooter. Deze zakenfamilie zou naast een stokerij ook een zoutziederij onderbrengen op deze plaats. Het zout werd aangevoerd via schepen en langs de achterzijde gelost. De familie De Pooter zou hiermee in de tweede helft van de negentiende eeuw een indrukwekkend kapitaal verzamelen en begon zicht te specialiseren in het verlenen van financiële diensten. De Bank van Frans De Pooter werd zo de eerste private bank van Lier en deze zou nadien het kantoor van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas (ASLK) oprichten. De crisis van de jaren 1930 betekende het einde van deze private bank en de gebouwen werden verkocht. Nadien kwam

34 Arthur Lens en Jos Mortelmans, Gids voor oud Lier, Standaard, 1980, 91

textielzaak De Kat zich hier vestigen, die oorspronkelijk een winkel hadden in huis “De Kat” op de hoek van de Rechtestraat met de Kattestraat.

Nummer 13 was gekend als “Den Vliegende Hert” of “Het Vliegend Hert”. Rond 1900 werd het door de naastgelegen bank De Poorter gekocht als kantoor en na liquidatie van de bank mee verkocht.

Nummer 15 en 17 waren lange tijd in gebruik als brouwerij en gekend als “De Son” later bij de opsplitsing gekend als “de Kleine en de Grote Zon”.³⁵

Nummer 19 was gekend als “Het Gulden Schip”. In 1686 woonde hier een kapelaan genaamd Godemaert. Begin twintigste eeuw was het één van de eerste filiaalwinkels van Ad. Delhaize. Nadien was het een klerwinkel.

Nummer 21 was gekend als “De Hoenderkorf” en was een kuiperij tussen 1686 en 1728. Begin negentiende eeuw waren er verschillende bakkerszaken en vanaf 1840 een varkensslachterij. Daarna kwam er een beenhouwerij tot aan de Tweede Wereldoorlog.

Nummer 2 werd in 1940 zwaar beschadigd bij het opblazen van de Hoogbrug en vervangen door de huidige gebouwen. Deze nieuwbouw maakt geen deel uit van het stadsgezicht.

Nummer 4 was gekend als “het Cleyn Vlies” of “Zilveren Vlies” waar in 1691 een apotheker woonde. In 1868 was er een winkel met naaibenodigheden. Later werd het pand samengevoegd met nummer 6.

Nummer 6-8, die eind zeventiende eeuw werden samengevoegd, waren gekend als “Het Gulden Vlies” en daarna als “De Gulden Meermin”. In 1778 werden de panden opnieuw opgedeeld in “de Grote en de Kleine Meermin”. “De Grote Meermin” (8) werd eind achttiende eeuw bewoond door een notaris en later door een brandewijnstoker.

Nummer 10 was eertijds “de Vosjager” en “Den Heystenbergh”. “De vosjager” bestond uit twee woningen: “de Kleine en de Grote Vosjager” met daarachter een beluik met vier woningen met toegang vanaf de Werf. In 1896 werden “de Vosjager” en “de Heystenbergh” samengevoegd tot magazijn en klerwinkel “Het Lakenhuis”. In 1900 werd daar “de Kleine Vosjager” aan toegevoegd. Tijdens het interbellum werd het Lakenhuis volledig verbouwd en vernieuwd.

Nummer 12 was in 1693 nog gekend als “de Witte Lierse”, maar in de achttiende eeuw als huis “Sint-Antonius”. Rond 1890 was er de muzikwinkel van de organist Theo Van Wassenhoven gevestigd. Later werd het samengevoegd met “het Lakenhuis”.

Nummer 14 had vroeger twee woningen: “De Vogelenzang” en “Sinte-Gummarus”. In “de Vogelzang” was doorheen de negentiende eeuw een winkelpand. In 1910 vestigde zich hier schoenmaker Slotmans-Van Oosterwijck met de schoenwinkel “Het Heilig Hart”. Aan de voorgevel hangt vandaag nog steeds het Heilig Hartbeeld met opschrift “Gebenedijd zij Jezus Christus, ware God en ware Mensch”, verwijzend naar de winkel. “Sint-Gummarus” was ook

35 Zie deel Neteboorden en Smidse De Clerck

gekend als “Sint-Gummarusboompje” en was rond 1800 de zaak van een edelsmid. Eind negentiende eeuw was het een bakkerij en vanaf 1910 een schoenmakerij van de familie Torfs.

Nummer 16 had vroeger twee panden: “De Pluymenhoet” en “de Rooden Os”. Gedurende de achttiende eeuw was “de Pluymenhoet” een loodgieterij. In het begin van de negentiende eeuw was er een tabakswinkel en daarna een kleermaker. “De Rooden Os” was een bakker omstreeks 1700. In de eerste helft van de negentiende eeuw huisde er een edelsmid en een kruidenierszaak totdat in 1882 de stoffeerzaak van D’Hulst-Lanens zich er kwam vestigen. Na de Eerste Wereldoorlog werden de twee panden samengevoegd.

Nummer 18 was bekend als “het Aambeeld” in 1620 als smidse. In 1803 was het een kruidenierszaak, in 1846 een bakkerij en in 1894 een beenhouwerij. Recenter was er ook een schoenwinkel gevestigd.

Afbeelding naar een plaat uit 1852. Op te merken zijn de zeventiende en achttiende-eeuwse trap- en klokgevels met daaronder winkelpuien. De weg is duidelijk gekasseid. Wanneer deze prent met andere prenten of vroege foto's wordt vergeleken zijn er treffende gelijkenissen. De prent zou dus een vrij accuraat beeld kunnen geven van de Rechtestraat in de achttiende en negentiende eeuw.

Prent van Hoolans van de Rechtestraat. De kaart wordt foutief gedateerd op 1850, maar de bank van De Pooter op huidig nummer 11 is duidelijk herkenbaar en werd pas opgericht in 1860. Op deze prent zijn meer neoclassicistische lijstgevels te zien, maar ook nog veel herkenbare gebouwen op de prent van 1852. Indien het om waarheidsgetrouwe afbeeldingen gaat, geeft dit goed weer hoe de Rechtestraat er voorgaande eeuwen kan hebben uitgezien. Bron: Delcampe.net.

Foto richting de Markt en de Hoogbrug. De datering moet vóór 1871 zijn, aangezien de bouwaanvraag voor het pand van de Rechtestraat 1 een neoclassicistische gevel toont, terwijl hier nog een middeleeuwse trapgevel is te zien. Het gaat dus om een zeer vroege foto van Lier in het algemeen. De bank van De Pooter is duidelijk zichtbaar rechts. Huidig nummer 1 heeft nog een trapgevel, net als nummers 5 en 7, 4 en 13. De trapgevel van nummer steekt net boven de daken uit. Daarmee wordt bevestigd dat de weergave op de vorige prenten accurate voorbeelden kunnen zijn. SLI001002461

Zicht vanop de Grote Markt richting de Rechtestraat en de Grote Markt in 1906. SLI001035424

Op deze foto's van net na de bombardementen op Lier. Een deel van de Rechtstraat ligt in puin, een enkele woning staat nog recht. De overige delen van de Rechtstraat bleven gespaard.

Foto genomen tijdens WO I door het Duitse leger. Het puin is deels opgeruimd en er werd een tijdelijke muur opgetrokken samen met enkele noodwoningen met winkels. KIK-IRPA, Brussels (Belgium), cliché F000416, Königlich Preussische Messbild-Anstalt

Laatste foto van de Rechtestraat met versmalling. Bij de wederopbouw verdwenen de noodwoningen en de nog bestaande woningen. Een nieuwe rooilijn werd getrokken en de weg werd verbreed om het verkeer beter door te laten én om een zicht te hebben op het portaal van de Sint-Gummaruskerk. Voorheen stonden de woningen dicht bij het portaal en was het onzichtbaar vanaf de Rechtestraat. De winkelpuien van het Lakenhuis rechts vooraan zijn goed zichtbaar alsook de ballustrade en de huisnummers 10 en 12. Eén of meerdere vensters van deze woning moet toegang hebben gegeven tot het balkon. De schoenwinkel toont een Heilig Hartbeeld aan de gevel dat gepolychromeerd is. Vandaag is het beeld witgeschilderd. Links is de gevelreclame van smids De Clerck nog duidelijk op de gevel geschilderd. KIK-IRPA-Königlich Preussische Messbild-Anstalt C000478.

De foto is genomen tussen de jaren 1920 en 1930. De woningen die vernield waren zijn heropgebouwd in de historiserende pittoreske wederopbouwstijl die ook op de Grote Markt terug te vinden is. Uiterst links nummer 14 met schoenmaker, Huidig nummer 16 is op deze foto nog niet samengevoegd. De ene winkel is een handel in "slaap- en eetkamers, garnituren Engelse bedden, zetels enz." de andere is een winkel met "meubelpapier" SLI001004876

De Rechtestraat tussen 1925 en 1930 vanop de toen nieuwe Hoogbrug. Huidig nummer 1 was het winkelhuis 'In Sint-Gummarus' van de familie Schellekens-Mingels met sprekende gevelreclame. Rechts op de hoek met de werf nog de oude bebouwing waar toentertijd confiserie Jos Theisen was gevestigd. Door het verbieden van de straat werd het portaal van de Sint-Gummaruskerk zichtbaar vanaf de Hoogbrug. SLI001016747

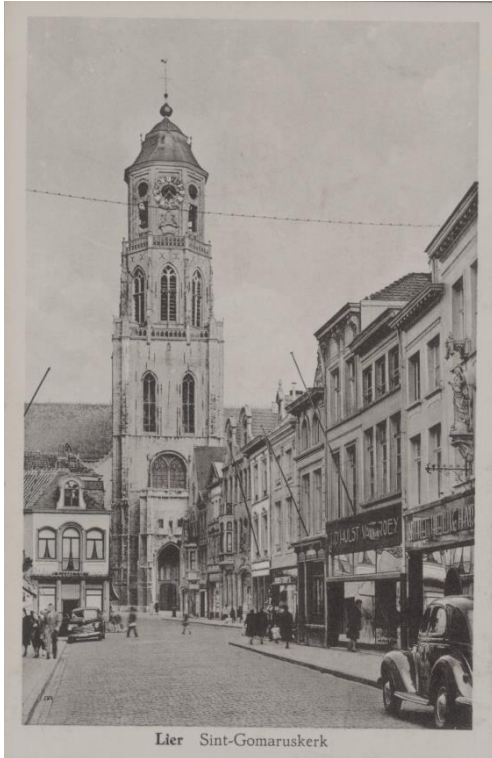

Rechtestraat tijdens het interbellum. Een aantal winkelpuien zoals bij nummer 1 "In Sint Gummarus" werden gemoderniseerd of verbouwd. Grotere etalages in art-deco waren toen in opgang.

SLI001000711

Panorama foto van de Rechtestraat richting de Grote Markt 1925-1940. Links zijn de tuinen en Smidse De Clerck goed zichtbaar. De tuin van het Hof van Lier heeft veel bomen. Het atelier achter Rechtestraat 1 is er nog, maar de andere tussenin zijn omgevormd tot tuinen. Enkele van deze bomen bestaan nog en zijn hier nog klein. De pannen bedaking en achterhuizen met oude kernen zijn goed zichtbaar op de foto. SLI001003915

De huidige nummers 14 en 16 zijn op deze foto ca 1950 samengevoegd. De negentiende-eeuwse houten winkelpuien werden vervangen door modernere exemplaren over de breedte van twee woningen. Nummer 18 bleef behouden. Wagens beginnen op te komen.

SLI001000713

De Rechtestraat in 1976. De panden van nummer 9 en 11 zijn hier samengevoegd tot winkel de Kat. Nummer 7 is ontleisterd en links vooraan is het nummer 5 reeds verbouwd.

Verlichte reclamepanelen verschijnen aan de gevels.

SLI001030399

Rechtestraat eind jaren 1980. SLI001022059

Rechtestraat eind jaren 1980.
SLI001022035

2.4. Neteboorden en Smidse De Clerck

Aan de oneven zijde van de Rechtestraat komen de percelen uit tot aan de Neteboord, waar zich lange tijd verschillende werkplaatsen bevonden met een mogelijkheid om te laden en te lossen vanaf het water. Op de kaart van het primitief kadaster is dit duidelijk te zien, en vandaag blijkt enkel de smidse overgebleven te zijn.³⁶

Vlak naast de Smidse en tussen de tuin van het Hof van Lier bleek een soort brandgang of servitudeweg te zijn vanaf het huidige nummer 19 tot aan de Nete.³⁷ Op oudere kaarten zowel bij Jacob van Deventer (1550-1565) als bij van Braun en Hogenberg (1580) is er een echte straat tot aan het water.³⁸ Het is mogelijk dat hier in de zestiende eeuw een echte straat liep en dat die doorheen te tijd werd geprivatiseerd en verdween. Een andere piste is dat de straat op de kaart overdreven groot werd geïnterpreteerd.

In oorsprong hoorden de nummers 15 en 17 bij elkaar en vormen samen de voorname brouwerij “De Son”, voor het eerst vermeld in 1563. Ook in 1620 werd de Zon als brouwerij aangeduid, maar waarvan een aantal van de gebouwen vervallen bleek en er sprake was om een deel af te breken. Rond 1711 woonde hier burgemeester Hieronimus Levens en was er nog steeds sprake van een brouwerij op deze plaatst. In 1763 werden de gebouwen gesplitst in “de kleine Zon” en “de Grote Zon”. Vanaf 1803 woonden hier tot het einde van de eeuw verschillende ambachtslieden en kleinhandelaars. Vanaf 1899 vestigde smid Fr. De Clerck- Van Beirs zich hier.³⁹ In het beschermingsbesluit wordt Declerck geschreven, al was de naam van de smid De Clerck. Van de gevelreclame is een enkele foto overgebleven.⁴⁰

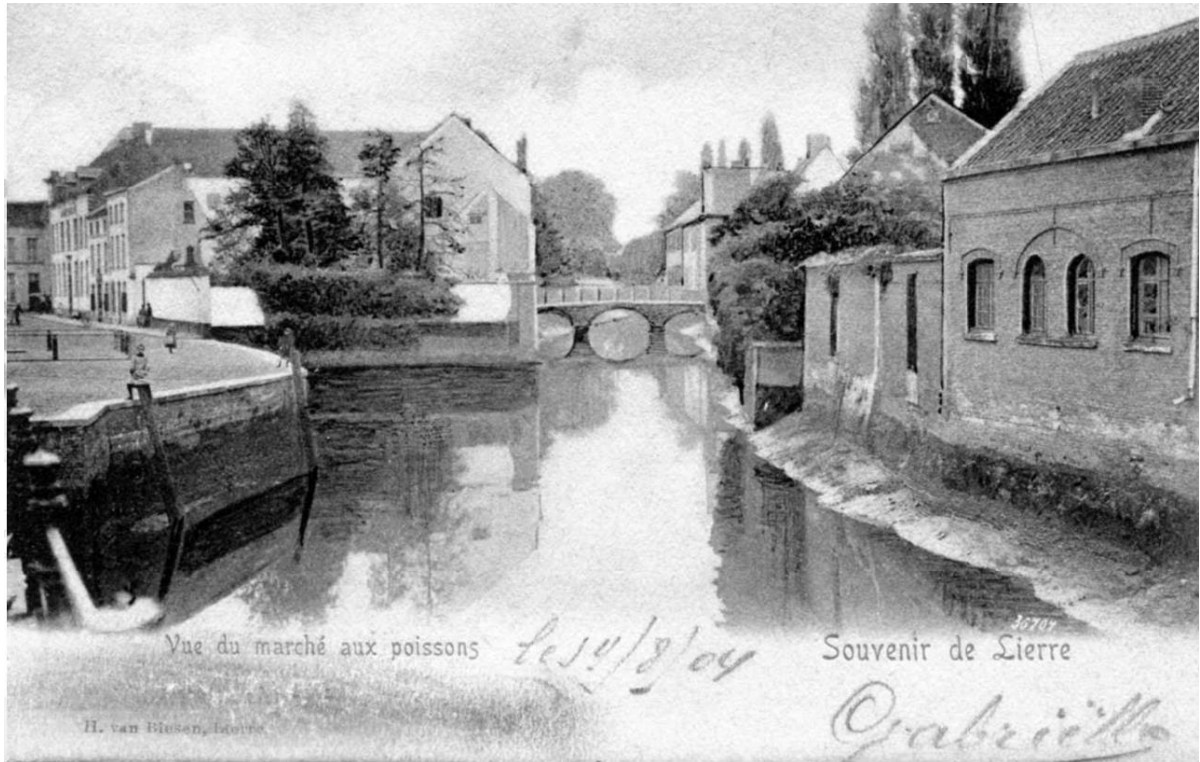
³⁶ Zie detailkaart

³⁷ Zie detailkaart

³⁸ Zie kaart

³⁹ Wandeling door Lier, p. 94.

⁴⁰ Zie foto

Zicht op de Binnen-Nete bij laagtij en enkele werkplaatsen 1902 1900SLI001026661

Zicht op de Binnennete vanaf de Hoogbrug richting de Vismarkt ca. 1900. Rechts van het water is de werkplaats te zien van Rechtestraat 1-3. Deze werkplaats werd afgebroken en vormt vandaag een deel van de tuin, afgeschermd van het water met een bakstenen muur met hekwerk. SLI001000751

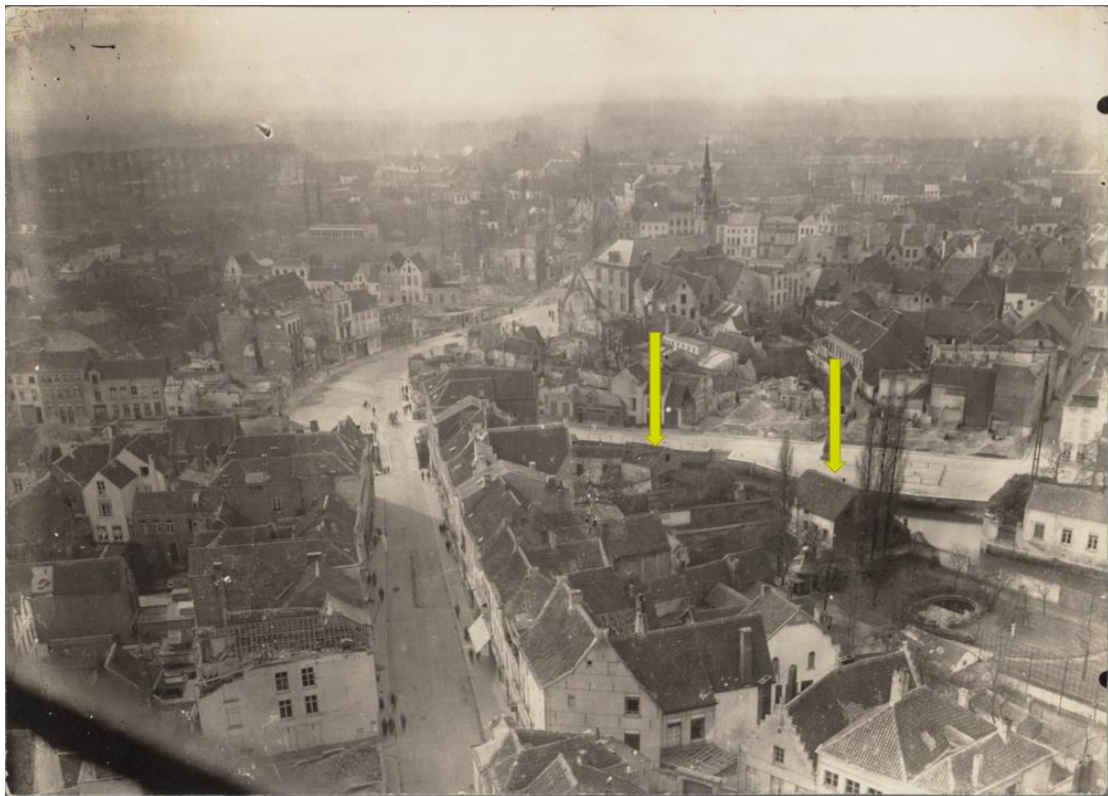
Foto van ca. 1905 In de tuin van het huidige nummer 11 stond destijds een wit bepleisterd tuinpaviljoen. Vermoedelijk uit de tweede helft van de negentiende eeuw, aangezien het primitief kadaster een grote werkplaats aanduidt op deze plek rond 1834. SLI001002499

Zicht op verschillende werkplaatsen langs de Neteboord. Ca. 1920. SLI001002521

Zicht op de Smidse ca. 1914. De aftekening op de muur duidt op sporen van een schuin dak van een verdwenen werkplaats. De tuilmuren vertonen duidelijk openingen van voormalige poorten en deuren en zijn dus waarschijnlijk buitenmuren. Het primitief kadaster toont bovendien dat er in de negentiende eeuw meerdere werkplaatsen waren langs de Neteboord. SLI001000745

Panoramafoto van ca. 1914 waarop de verdwenen werkplaats van de Rechtstraat 1-3 maar ook de Smidse zichtbaar zijn. Ook de vernielingen van het bombardement op Lier is duidelijk zichtbaar. SLI001000753

Langs de Neteboord stonden verschillende werkplaatsen die toebehoorden aan de woningen in de Rechtestraat. Uiterst rechts een deur die naar Rechtstraat 1-3 leidde. Het gebouw met de ramen ging naar Rechtstraat 9. Foto ca. 1920 SLI001034021

Zicht op de Neteboord Jaren 1970-1980. Rechtstraat 1-3 is op deze foto heropgebouwd in een neotraditionele stijl. SLI001027059

De Smidse heeft hier een kleine schoorsteen op de hoek en het venster is betralied. Het hekwerk aan het Hof van Lier is witgeschilderd. KIK-IRPA, Brussels (Belgium), cliché A016151, Bernard Janssens, Commissariaat Generaal voor 's Lands Wederopbouw.

Zicht op de Binnen-Nete met enkele tuinmuren en de smidse. KIK-IRPA, Brussels (Belgium), cliché A132891, Bernard Janssens, Commissariaat Generaal voor 's Lands Wederopbouw.

Op deze foto is de gevelreclame duidelijk zichtbaar. De nummers 15 en 17 vormden toen samen Firma De Clerck "Het Zonneken" 1960. Bron: SLI001012420.

De Smidse ca. 1975. Bron: SLI001024548

Foto rond 1975. Nummer 17, met Smidse De Clerck, heeft nog de oude gevelreclame en de deels bestaande winkelpui. Nummer 19 is ontleisterd en 21 gecementeerd. Nummer 15 werd verbouwd tot een woning. SLI001031240

Detail van vorige foto met de gevel van Rechtestraat nummer 17

2.5. Overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen

- 764 De heilige Gummarus bouwt een houten kapel (nu Sint-Pieterskerk) op de Nivesdonck.
- 1400-1500 Bouw van de stenen kade waarop de huidige Rechtestraat 1-3, Smidse De Clerck en de tuinen langs de Neteboord.
- 1414 De kade aan de Vismarkt wordt gemetseld.
- 1421 Bouw van de stenen Hoogbrug over de Kleine (Binnen-)Nete.
- 1500-1600 Het Lierse stadsbestuur geeft bouwpremies om houten woningen door stenen te vervangen. Veel woningen in de Rechtestraat gaan terug tot deze periode.
- 1565 Eerste vermelding van brouwrij 'Den Ancker' (nu Rechtestraat 11).
- 1620 Eerste vermelding van smidse het Aambeeld (nu Rechtestraat 18).
- 1686 Vestiging van een kuiperij tot 1728 in de Hoenderkorf (nu Rechtestraat 21)
- 1693 Eerste vermelding van de Witte Lierse (nu Rechtestraat 12).
- 1832 De Sint-Pietersvliet en de Minnevliet worden deel overwelfd.
- 1843 De stenen Hoogbrug wordt vervangen door een vlakke draaibrug.
- 1846 In Rechtestraat 9 komt een tabaksfabriek tot aan 1875.
- 1889 De Hoogbrug wordt in ijzer gebouwd;
- 1896 Woningen de Vosjager en Heystenbergh worden samengevoegd tot winkel het Lakenhuis.
- 1899 De achterliggende werkplaats van Brouwerij de Son aan de Rechtestraat 17 wordt een smidse van Frans De Clerck-Van Beirs.
- 1900 Bank de Pooter koopt de woning Rechtestraat 13.
- 1914 Belgische geniesoldaten blazen de Hoogbrug en het aanpalende hoekhuis op. Duitse bombardementen vernielen de delen van de Rechtestraat (nummers 24-42)
- 1920 De Rechtestraat wordt definitief verbreed langs de nummers 24-42.
- 1923 Nieuwe stenen Hoogbrug naar ontwerp van Millicam en Van der Paal.
- 1940 De Hoogbrug wordt opnieuw opgeblazen, spoedig herstel nadien.
- 1965 Afbraak van handelshuis "In Sint-Gummarus" (Rechtestraat 1-3 en 5).
- 1967 De Hoogbrug wordt vernieuwd en krijgt de huidige ijzeren balustrade.
- 1993 De Rechtestraat wordt beschermd als stadsgezicht.

3. INVENTARIS VAN DE HUIDIGE TOESTAND

In dit hoofdstuk wordt een kort en algemeen overzicht gegeven van alle panden binnen het beschermde stadsgezicht, met telkens een korte beschrijving. Een uitgebreide fiche per pand met fotoreportage en een voorstel tot maatregelen zal in de bijlagen gegeven worden.

3.1. Beschrijving en actuele toestand van de panden

Rechtestraat 1-3

- Hoekpand in een neotraditionele stijl met restanten oudere kelder (kade gemetst ca. 15de eeuw).
- Pand zwaar verbouwd in 1963.
- Straatgevel bestaande uit drie bouwlagen en vijf traveeën onder een zadeldak met centrale klokgevel. Zijgevel aan de waterkant bestaande uit drie + vier + drie traveeën en drie bouwlagen onder zadeldak met aan de beide zijkanten klok- en topgevel
- Palend aan de Binnennete
- Onderste bouwlaag volume aan de straatzijde is uitgewerkt in blauwe hardsteen.
- Overige geveldelen bestaan uit een bakstenen parament met rechthoekige muuropeningen al dan niet met zandstenen vensteromlijstingen en vensterleuning.
- Leien bedaking
- Dak met staande dakvensters en schouwen in parament.
- Tuinmuur in bakstenen parament met ijzeren hekwerk aan de Neteboord.

Rechtestraat 5

- Aangepast enkelhuis, mogelijk met oudere resten in kelder
- Drie bouwlagen en drie traveeën onder een zadeldak met witgeschilderde gevel.
- Onderste bouwlaag met winkelpui en rechter deurtravee.
- Tweede en derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, witgeschilderde lekdrempels en moderne tweedelige ramen waarvan het rechterdeel vast en het linkerdeel kiep- en draairaam.
- Samengevoegd met nummers 1-3 na 1937, daarna weer opgedeeld
- In 1965 verbouwd samen met nummers 1-3.

Rechtestraat 7

- Neoclassicistische stadswoning
- Enkelhuis, met oudere kern
- Drie bouwlagen en twee traveeën onder een zadeldak
- Witgeschilderde ontleisterde gevel
- Onderste bouwlaag met aangepaste winkelpui
- Tweede en derde met getoogde vensteropeningen, raamdoprels en aangepaste ramen.
- Houten geprofileerde kroonlijst.

Rechtestraat 9

- Neoclassicistische stadswoning met oudere kern (vermoedelijk 17de eeuw)
- Drie bouwlagen en vier traveeën onder een pannen zadeldak.
- Bepleisterde en witgeschilderde lijstgevel.
- Onderste bouwlaag met aangepaste glazen winkelpui en luifel met daarboven zwart reclamepaneel.
- Rechthoekige muuropeningen met omlijsting.
- Tweede bouwlaag met aangepaste T-ramen.
- Derde bouwlaag met aangepaste tweevlakkige ramen.
- De karakteristieke houten ramen werden vervangen door vlakke PVC ramen.
- Houten geprofileerde kroonlijst.
- Tuin met oude beuk (komt voor op foto's vanaf ca. 1920).
- Tuinmuur in bakstenen parament met ijzeren hekwerk aan de Neteboord.

Rechtestraat 11

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere kernen (16de, 17de, 18de eeuw).
- Vijf traveeën en drie bouwlagen onder een plat dak. Oorspronkelijk pannen zadeldak.
- Bepleisterde en witgeschilderde lijstgevel.
- Onderste bouwlaag met aangepaste glazen winkelpui en luifel, daarboven zwart reclamepaneel.
- De tweede bouwlaag heeft rechthoekige vensteropeningen en hekvormige vensterleuningen en aangepaste T-ramen.
- Middenrisaliet met balustrade en rechthoekig fenêtres-à-terre dat eertijds toegang gaf tot een balkon, bekroond met een kroonlijst op gegroefde consoles en een geprofileerd ruitmotief in een fries.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, vensterleuningen en aangepaste tweevlakkige ramen.
- De karakteristieke houten zes- en achtlakramen werden vervangen door vlakke PVC ramen.
- Middenrisaliet met geprofileerde vensteropening en bekronend stucwerk met vrouwenhoofd.
- Geprofileerde architraaflijst en met fries.
- De fries van het middenrisaliet bevat een paneel met bankembleem: twee leeuwen met een festoen in de mond.
- Geprofileerde kroonlijst met modillons.
- Aangepaste publiciteit.
- Tuinmuur in bakstenen parament met ijzeren hekwerk aan de Neteboord.

Rechtestraat 13

- Neoclassicistisch enkelhuis met oudere kernen (16de, 17de, 18de eeuw).
- Twee traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Bepleisterde en witgeschilderde lijstgevel.
- De bouwlagen zijn gescheiden door kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met aangepaste winkelpui.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen en geprofileerde omlijsting en aangepaste T-ramen.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen en geprofileerde omlijsting en aangepaste T-ramen.
- Tussen de vensteropeningen ijzeren katrol.
- Geprofileerde architraaflijst en een kroonlijst op modillons.
- De karakteristieke houten T-ramen werden vervangen door vlakke PVC ramen

Rechtestraat 15

- Burgerwoning in enkelhuisopstand van ca. 1970
- Drie traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Gevel uitgewerkt in baksteen.
- Onderste bouwlaag uitgewerkt in similisteen op een hardstenen sokkel met rechthoekige vensteropeningen en kordonvormende lekdrempel.
- Onder de vensteropeningen zijn er twee panelen.
- Houten deur met bovenlicht en houten roedeverdeling.
- Tweede en derde bouwlaag met vensterregister met omlijsting in similisteen en houten T-ramen met een houten roedeverdeling bovenaan.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, de derde bouwlaag met steekbogige vensteropeningen, fenêtres-à-terre en ijzeren borstwering.
- Kroonlijst met modillons.

Rechtestraat 17

- Neoclassicistische breedhuis met oudere kern (opklimmend tot 17de à 18de eeuw)
- Drie traveeën en drie bouwlagen onder een pannen zadeldak.
- Bepleisterde en witgeschilderde gevel op een natuurstenen plint
- Gevelbrede luifel.
- Onderste bouwlaag met winkelpui in natuursteen, met dichtgemaakte deurtravee in het midden.
- De deurtravee heeft een bovenlicht met een waaier. Vensteropeningen met vlakke hardstenen omlijsting.
- Tweede bouwlaag heeft rechthoekige vensteropeningen met hardstenen omlijsting en T-ramen met een roedeverdeling.
- Derde bouwlaag met hardstenen omlijsting en T-ramen met roedeverdeling.
- Houten kroonlijst met modillons.
- Achtergelegen smidse aan de Neteboord (aparte fiche beschikbaar)

Rechtestraat 19

- Neoclassicistische woning met oudere kern
- Drie bouwlagen en drie traveeën met verkleinende ordonnantie.
- Gevel in similliteen en met gevelbrede luifel.
- Onderste bouwlaag aangepast met glazen winkelpui.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige en hardstenen lekdrempels.
- T-ramen met ruitvormig groengekleurd glas-in-lood.
- Derde bouwlaag met vierkante vensteropeningen met hardstenen lekdrempel en tweevlakkige ramen.
- Aangepaste kroonlijst.

Rechtestraat 21

- Neoclassicistische woning met oudere kern
- Drie bouwlagen en drie traveeën met verkleinende ordonnantie.
- Gevel in similliteen en met gevelbrede luifel.
- Onderste bouwlaag aangepast met glazen winkelpui.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige en hardstenen lekdrempels.
- T-ramen met ruitvormig groengekleurd glas-in-lood.
- Derde bouwlaag met vierkante vensteropeningen met hardstenen lekdrempel en tweevlakkige ramen.
- Aangepaste kroonlijst.

Rechtestraat 4

- Traditionele stadswoning.
- Vermoedelijk zeventiende-eeuwse kern.
- Drie traveeën en twee bouwlagen onder een aangepast geknikt leien zadeldak. Oorspronkelijk geknikt rode pannen zadeldak.
- Bakstenen gevel met lange muurankers.
- Onderste bouwlaag in hardsteen met aangepaste winkelpui.
- Tweede bouwlaag met een vlakke hardstenen vensterregister uit de achttiende eeuw.
- De karakteristieke houten zesvlakramen werden in 2018-2019 vervangen.
- Houten kroonlijst op modillons.

Rechtestraat 6

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere kern.
- Drie bouwlagen en twee traveeën onder aangepast leien zadeldak. Oorspronkelijk rode pannen zadeldak.
- Bepleisterde en witgeschilderde gevel met kordonvormende lekdrempels en muuranker.
- Onderste bouwlaag met aangepaste winkelpui.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuning en houten T-ramen.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuning en opendraaiende houten zesvlakramen met roedeverdeling.
- Geprofileerde architraaflijst en vlakke fries. Geprofileerde houten kroonlijst op modillons.

Rechtestraat 8

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere kern.
- Drie bouwlagen en drie traveeën onder een leien schilddak. Oorspronkelijk rode pannen schilddak.
- Bepleisterde en witgeschilderde gevel met kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met verhoogde hardstenen sokkel.
- Rechthoekig portaal en rechthoekige aangepaste winkelpui.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuning en aangepaste T-ramen.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, ijzeren vensterleuning en aangepaste T-ramen.
- Geprofileerde architraaflijst en fries met geprofileerde panelen.
- Getande houten kroonlijst op consoles en modillons.

Rechtestraat 10

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere samengevoegde kernen.
- Vijf traveeën en drie bouwlagen onder twee leien schilddaken (van drie en twee traveeën). Oorspronkelijk rode pannen schilddaken.
- Gevel bepleisterd en witgeschilderd met kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met aangepaste gevelbrede winkelpui bekleed in hardsteen.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen met geprofileerde omlijsting en houten T-ramen met roedeverdeling.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen, vensterleuningen en houten T-ramen.
- Getande kroonlijst op consoles en modillons.
- Aangepast publiciteit.

Rechtestraat 12

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere kern.
- Drie traveeën en twee bouwlagen onder een leien zadeldak met staande houten dakkapel. Oorspronkelijk rode pannen zadeldak.
- Gevel bepleisterd en witgeschilderd met kordonvormende lekdrempels.
- Onderste bouwlaag met aangepaste gevelbrede winkelpui bekleed in zwarte hardsteen en twee deuropeningen.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen met geprofileerde omlijsting en aangepaste T-ramen met roedeverdeling.
- De karakteristieke houten achtlakramen werden vervangen.
- Houten geprofileerde kroonlijst op consoles.

Rechtestraat 14A

- Neoclassicistische breedhuis met oudere kern van twee traveeën
- Drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Bepleisterde en witgeschilderde lijstgevel.
- Onderste bouwlaag met doorgetrokken winkelpui met zwarte stenen bekleding.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen in een vlakke omlijsting met aangepaste T-ramen.
- Centraal Heilig Hartbeeld onder een bekronend baldakijn op een console met engelfiguur met opschrift: "Gebenedijd zij Jesus Christus, Ware God en Ware Mensch.
- Daaronder smeedwerk met bloemenmotief van een verdwenen straatlantaarn.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen in een vlakke omlijsting met neutenpanelen en T-ramen.
- Architraaflijst met vlakke fries en kroonlijst op modillons.
- Aangepaste publiciteit.

Rechtestraat 14B

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere kern
- Twee traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Bepleisterde en witgeschilderde gevel.
- Onderste bouwlaag met doorgetrokken winkelpui met toegangstravee naar de bovenverdieping.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen op kordonvormende lekdrempels met aangepaste T-ramen.
- Tweede verdieping met rechthoekige vensteropeningen met tweevlakkige ramen in een vlakke omlijsting met beschilderde lekdrempels en neutenpanelen.
- Architraaflijst en vlakke fries, houten kroonlijst op modillons.
- Aangepaste publiciteit.

Rechtestraat 16A

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere kern
- Drie traveeën en drie bouwlagen onder een pannen zadeldak.
- Bepleisterde en witgeschilderde gevel.
- Onderste bouwlaag met doorgetrokken winkelpui met houten bekleding en rechts een toegangstravee naar de bovenverdieping.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen op een kordonvormende lekdrempel en T-ramen met roedeverdeling.
- Derde bouwlaag met mezzanine en vierkante vensteropeningen op een kordonvormende lekdrempel met vensterleuningen.
- Links en rechts blinde ramen en centraal tweevlakkig raam.
- Architraaflijst met vlakke fries en aangepaste houten kroonlijst.

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere kern.
- Twee traveeën en drie bouwlagen onder een schilddak met rode dakpannen
- Bepleisterde en witgeschilderde gevel. Onderste bouwlaag met doorgetrokken winkelpui met houten bekleding.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen in een geprofileerde omlijsting op kordonvormende lekdrempel en T-ramen met glas-in-lood.
- Derde bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen in een geprofileerde omlijsting op kordonvormende lekdrempel met T-ramen.
- Achtraaflijst en fries met geprofileerde panelen.
- Geprofileerde houten kroonlijst op consoles met modillons.

Rechtestraat 18

- Neoclassicistisch breedhuis met oudere kern
- Twee traveeën en drie bouwlagen onder een zadeldak.
- Onderste bouwlaag heeft een houten neoclassicistische winkelpui met lijst op rolwerkconsoles en links een toegangstravee.
- Tweede bouwlaag met rechthoekige vensteropeningen met T-ramen in een verdiept gevelvlak tussen geblokte lisenen die een entablement dragen.
- Derde bouwlaag met rondboogvensters in vlakke omlijsting met sluitsteen en tweevlakkige ramen.
- Houten kroonlijst met modillons wordt gedragen door flankerende gegroefde pilasters ondersteuning.

3.2. Neteboord

Bakstenen omheiningmuur ingevuld met ijzeren hekwerk aan tuin Rechtestraat 1-3. Waardevolle beuk in de tuin van Rechtestraat 9. De boom vraagt gespecialiseerd onderhoud.

Zicht op de smidse in de tuin van Rechtestraat 17 en op het hekwerk en de bakstenen tuinmuur Rechtestraat 11. Het hekwerk gaat terug tot einde negentiende eeuw.

Het groen aan de tuilmuren heeft een esthetische en biologische waarde in de stad, maar veroorzaakt ook schade aan bakstenen.

Tuinmuur met toren van het Hof van Lier (Kerkstraat 2-4) aan de waterkant met bakstenen muur op gepikte plint afgedekt met Vlaamse pannen. In het midden wordt de muur onderbroken door rond torentje onder leien spits en ijzeren hekwerk.

4. BESCHRIJVING VAN DE ERFGOEDWAARDEN

De erfgoedwaarden zijn de waarden die aan het beschermde stadsgezicht worden toegekend en waarop de bescherming werd gebaseerd. Het geheel van straatgevels en bedaking van de Sint-Gummarusstraat werd op 8 maart 1993 beschermd door minister Johan Sauwens met een ministerieel besluit omwille van haar historische en artistieke waarde. In dit hoofdstuk worden de erfgoedwaarden, met de kenmerken en elementen aangeduid en beschreven.⁴¹

4.1. Beschrijving van het beschermingsbesluit

De bescherming als stadsgezicht betreft het geheel gevormd door de gevels en daken van het eerste deel van de Rechtestraat, de Hoogbrug en de tuinen aan de Neteboord. De gevel (Rechtestraat 2) die zich op de grens van de afbakening bevindt, maakt in dit geval geen deel uit van de bescherming.

De Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen (KCML) bracht een advies uit waarbij de historische en artistieke waarde van het stadsgezicht als volgt werd gemotiveerd:

Het geheel van gevels en bedakingen van de Rechtestraat 4-18 en 7-21, evenals de Hoogbrug, vormt een zeer homogeen geheel van bepleisterde en witgeschilderde –soms gedecapeerde– lijstgevels, voornamelijk daterend uit de 19de eeuw. Achter de straatgevels gaan nog veel oudere kernen schuil. Dit deel van de Rechtestraat wordt immers in tegenstelling tot het gedeelte vanaf de Kattenstraat niet totaal vernield tijdens de Eerste Wereldoorlog. In tegenstelling tot het vanaf de Kattenstraat verbrede deel van de Rechtestraat bewaart dit stadsdeel nog de historische rooilijn.

De boord van de Binnennete tussen de Rechtestraat en Kerkstraat wordt gevormd door de tuin vanaf het ‘Hof van Lier’ en de tuinen van de huizen Rechtestraat 1-3, 7 en 9. Tot op vandaag bleef niet alleen de als stadsgezicht beschermde smidse bewaard maar ook de naastgelegen tuinen bleven onbebouwd evenals de zeer beeldbepalende, door tuinmuren versteende waterkant. Dit maakt van deze Neteboord een vrij authentiek bewaard stadsgezicht.⁴²

4.2. Historische waarde

Het beschermde stadsgezicht bestaat uit een vrij goed bewaard negentiende-eeuws neoclassicistisch straatbeeld met oudere kernen. Sommige kernen kunnen teruggaan tot de zeventiende en mogelijks zelfs zestiende eeuw. Dit deel van de straat bleef gespaard van de bombardementen tijdens de Eerste Wereldoorlog en bleef authentiek bewaard.

Deze panden werden doorheen de eeuwen dikwijls samengevoegd of weer opgedeeld door de eigenaars. Verschillende burgemeesters, schepenen, ondernemers en zakenlieden die van belang zijn voor de lokale Lierse geschiedenis woonden langs deze voorname weg tussen de Grote Markt en de Sint-Gummaruskerk.

41 Agentschap Onroerend Erfgoed 2019, <https://id.erfgoed.net/besluiten/2490> [online],

42 Agentschap Onroerend Erfgoed Antwerpen, Beschermingsdossier DA000775, 10 stadsgezichten te Lier, advies KCML (1992)

De ontwikkeling van de straat en de gevestigde handelszaken en nijverheden hangt nauw samen met de economische ontwikkeling van de stad Lier. De Rechtestraat kent een continuïteit van verschillende commerciële functies sinds de middeleeuwen. De Rechtestraat 11 was gedurende lange tijd één van de voornaamste stadsbrouwerijen en eind negentiende eeuw de eerste private bank van Lier. De voormalige smidse is van historisch belang, omdat het een restant is van de voormalige brouwerij De Zon, gelegen in de tuinzone van het nummer 17.

Nummer 4 is een representatief voorbeeld van een zeventiende-eeuwse stadswoning en heeft net als nummer 12 haar kleinschaligheid bewaard.

Langs de waterkant is de smidse die in oorsprong teruggaat tot de achttiende eeuw een getuige van de langdurige bedrijvigheid in dit stadsdeel. De ligging aan de Nete was belangrijk voor het transport van materiaal en goederen via de binnenscheepvaart, maar het water kon bovendien gebruikt worden voor de aanwezige nijverheden.

Het Heilig Hartbeeld op nummer 14 is enerzijds een voorbeeld van volksdevotie, anderzijds is het een verwijzing naar de voormalige schoenwinkel Heilig Hart die zich hier in 1910 vestigde.

4.3. Artistieke waarde

Het beschermde stadsgezicht bestaat voornamelijk uit een ensemble van negentiende-eeuws neoclassicistische gevels met oudere kernen. De meeste panden hebben neoclassicistische kenmerken zoals witgeschilderde en bepleisterde lijstgevels, lijstwerk en uitgewerkte houten kroonlijsten en ramen. Nummer 18 heeft nog een authentieke winkelpui uit 1894. Nummer 17 heeft een winkelpui met een nog oudere winkelindeeling en is voorzien van een authentiek deurrooster boven de heden dichtgemaakte toegang. Nummers 6 en 16 hebben nog authentiek houten buitenschrijnwerk in de vensteropeningen op de verdiepingen.

Het hoekpand op de Rechtestraat 1-3 werd in laatste kwart 20ste eeuw verbouwd in een historiserende stijl en sluit daarmee aan bij de bebouwing van de Grote Markt en de Vismarkt. Het strakke neoclassicistische straatbeeld staat in contrast met de historiserende pittoreske architectuur op de Grote Markt en de Vismarkt.

Nummer 4 is een representatief voorbeeld van een zeventiende-eeuwse stadswoning en staat in contrast met de andere panden in de Rechtestraat die voornamelijk in de negentiende eeuw aan de architecturale mode werden aangepast.

Het Heilig Hartbeeld op nummer 14 is een voorbeeld van volksdevotie en verwijst ook naar de voormalige schoenwinkel Heilig Hart die zich hier in 1910 vestigde. Het beeld was aanvankelijk kleurrijker, maar werd heden witgeschilderd. Het beeld is opmerkelijk, omdat het stilistisch niet tot de vormtaal van het neoclassicisme behoort.

Het geheel van de Nete en de Hoogbrug, de Neteboord met de smidse, de tuinen en tuinmuren aan de waterkant is zeer beeldbepalend voor de stad. Het vormt een authentiek stadsgezicht met een esthetische waarde die vaak het onderwerp is geweest van verschillende kunstenaars.

4.4. Industrieel-archeologische waarde

Smidse De Clerck heeft een bijzondere industrieel-archeologische waarde. Oorspronkelijk maakte de smidse deel uit van brouwerij “De Zon”. Het is de laatste nog bewaarde werkplaats aan de Neteboord, zoals er vroeger meerdere waren op de percelen van de huidige nummers 1-17.

De huidige Hoogbrug werd verschillende malen aangepast en herbouwd volgens de noden van de stad op vlak van verkeer over land en water.

5. VISIE EN DOELSTELLINGEN OP HET TOEKOMSTIG BEHEER

5.1. Visie

Het beheersplan stelt voorop om samen met de betrokken eigenaars, bewoners en overheden de komende 24 jaar te werken aan het behoud, het herstel en de herwaardering van het beschermde stadsgezicht in de Rechtestraat de aanwezige erfgoedwaarden op een duurzame manier voor de toekomst bewaren en versterken en wil een positieve impact hebben op het erfgoed van de stad Lier.

Het samengaan van erfgoed met de aanwezige commerciële functies is belangrijk en vormt een meerwaarde voor de winkelbeleving. De Rechtestraat wil zich onderscheiden van de andere winkelstraten in de stad door middel van het aanwezige erfgoed. Het laat negentiende-eeuwse en vroeg twintigste-eeuwse uitzicht van de winkelstraat wordt als uitgangspunt genomen voor toekomstige ontwikkelingen.

5.2. Hoofddoelstellingen

5.2.1. Hoofddoelstelling 1: Behoud, herstel en herwaardering van de individuele panden

De bescherming van het stadsgezicht beoogt het behoud en het herstel van de aanwezige erfgoedwaarden met alle erfgoedelementen en kenmerken. Alle ingrepen dienen de aanwezige erfgoedwaarden te ondersteunen en versterken.

Behoud van erfgoedelementen

Actief onderhoud is van primordiaal belang om het verlies van erfgoedwaarden tegen te gaan. Authentieke erfgoedelementen worden zoveel als mogelijk behouden door middel van preventieve maatregelen uit te voeren. Het veronderstelt het behoud van de oorspronkelijke bepleistering, gevelindeling, houten schrijnwerk, hardstenen plint en structurelementen, ijzerwerk en bedaking.

Herstel van erfgoedelementen

Herstel van de beschadigde erfgoedelementen is een belangrijke vorm van behoud en draagt bij tot een herwaardering van de erfgoedwaarde. Tijdig herstel door middel van gepaste maatregelen kan een volledig verlies van erfgoed voorkomen. Het veronderstelt het herstel van beschadigde bepleistering, hardstenen plinten en structurelementen, houten schrijnwerk, ijzerwerk en bedaking.

Vernieuwen, herplaatsen en reconstrueren van erfgoedelementen

Vernieuwen, herplaatsen of verbeteren van de erfgoedelementen die onherstelbaar beschadigd of verdwenen zijn, verhogen de erfgoedwaarde. Erfgoedelementen die deels of volledig verdwenen zijn, kunnen door eigenaars opnieuw geplaatst worden. Hiaten aan de architectuur worden opgelost met respect voor de aanwezige erfgoedelementen. Het veronderstelt het vervangen, reconstrueren of terugplaatsen naar oorspronkelijk materiaal

en model van bepleistering, hardstenen plinten, geschilderd houten schrijnwerk, ijzerwerk en bedaking.

Reconstructie van verdwenen elementen kan enkel wanneer dit gebaseerd is op beschikbaar historisch bronnenmateriaal. Voorafgaand aan de plaatsing van de gereconstrueerde elementen op de locatie van verdwenen elementen, wordt er een ontwerp opgemaakt. Wat betreft het schrijnwerk wordt er gestreefd naar behoud en herstel van kwalitatief schrijnwerk, of reconstructie in hout wanneer het schrijnwerk in slechte staat is.

5.2.2. Hoofddoelstelling 2: Herwaardenen van het laat negentiende-eeuwse en vroeg twintigste-eeuwse stadsgezicht

Herstel van het straatbeeld

De Rechtestraat wordt voor het grootste deel bepaald door karakteristieke neoclassicistische gevels uit de negentiende en twintigste eeuw. Dit straatbeeld wordt geherwaardeerd door het behoud, herstel en de herwaardering van de individuele panden en door aandacht te besteden aan de vormgeving, de korrel, het kleurgebruik, de gevelopbouw en de ritmiek. De gelijkvloerse verdiepingen worden waar mogelijk meer afgestemd op de bovenliggende verdieping qua korrel en gevelopbouw.

Onderhoud, herstel en herwaardering van Neteboord, de tuinmuren en beplanting

De tuinen en beplanting aan de Neteboord vormen een belangrijk onderdeel van het beschermde stadsgezicht. Beplanting die schade toebrengt aan de constructies te worden verwijderd. Aanwezige beplanting moet regelmatig onderhouden worden door de eigenaars. Nieuwe beplantingen die bijdragen aan de esthetische waarden van het stadsgezicht en die de aanwezige constructie niet kan schaden mogen aangebracht worden. Actief onderhoud van de bakstenen tuinmuren en ijzerwerk is van even groot belang als onderhoud van de gevels. Reconstructie van verdwenen elementen (hekwerk, tuinmuren, tuinpaviljoen, etc.) kan wanneer dit gebaseerd is op historisch bronnenmateriaal. Niet bebouwde tuinzone blijft onbebouwd.

5.2.3. Hoofddoelstelling 3: Versterken van de winkelbeleving in een historisch kader en ontsluiting door buurtconvenant

Uitdragen van het historisch verhaal van de Rechtestraat in de winkelbeleving

De Rechtestraat is historisch gezien een straat met commerciële functies en heeft die functie doorheen de eeuwen behouden. Dit verhaal is een meerwaarde voor de erfgoed- en de winkelbeleving van deze straat en is een sterkte die uitgespeeld wordt bij het ontplooiën van commerciële activiteiten. De aanwezigheid van erfgoed wordt als een groot pluspunt beschouwd in de winkelbeleving in Lier. Het koppelen van erfgoed aan de winkelbeleving past in de beleidsvisie van het stadsbestuur op detailhandel.⁴³

Het verhaal en de geschiedenis van de Rechtestraat worden uitgedragen door de bewoners en winkeliers. Een deel van de winkelbeleving wordt opgebouwd rond het aanwezige erfgoed.

43

https://www.lier.be/Stad_in_ontwikkeling/Stadsontwikkeling/Ruimtelijke_planning/Goedgekeurde_beleidsvisie_detailhandel

Het buurtconvenant probeert het verhaal te brengen door onderlinge samenwerking. Stad en IOED kunnen het buurtconvenant bijstaan in de ontwikkeling van dit verhaal.

Ontsluiting van de Rechtestraat

De huidige wegwijzers moeten de Rechtestraat ook aanduiden als winkelplaats. Vanaf de Gasthuisvest worden toeristen momenteel niet langs de Rechtestraat geleid, maar volgen het pad door de Volmolenstraat richting de Grote Markt. Het is aangewezen om te onderzoeken hoe de verbinding en de doorwaadbaarheid vanaf de Gasthuisvest via het Kardinaal Mercierplein naar de Rechtestraat en vervolgens de Grote Markt kan worden opgewaardeerd, aantrekkelijker worden en voorzien van signalisatie.

Digitale ontsluiting van de Rechtestraat via applicaties zoals de Erfgoedapp of moeten ook nader onderzocht worden. De Rechtestraat kan geïntegreerd worden in wandelroutes doorheen de stad. Op die manier kan de een nog breder publiek worden bereikt. Het buurtconvenant is een ideale gelegenheid om te experimenteren met mogelijkheden voor ontsluiting.

Herstel van historische winkelpuien en inpassen van moderne winkelpuien

Reconstructie van de negentiende- en vroeg twintigste-eeuwse houten winkelpuien wordt aangemoedigd om de historische winkelbeleving te versterken. Indien het historisch ontwerp niet gekend is, wordt er gestreefd naar winkelpuien die zich inpassen in het historisch kader en de architecturale indeling en ritmiek van het individuele pand respecteren.

Bij bestaande winkels waarbij de huidige winkelpui of vitrines meerdere gevels beslaan, wordt er op termijn gestreefd naar een indeling die het individuele pand benadrukt.

Versterken van de beeldkwaliteit

Zaakgebonden publiciteit is functioneel en wordt vormelijk ingepast tussen de erfgoedelementen. Het architecturale geheel van een gevel of het straatbeeld vormt de basis die de schaal en positie van de publiciteitsdragers bepalen. Publiciteit houdt rekening met de gevelopbouw, ritmiek en architecturale elementen.

Zonnetenten die de etalages beschermen tegen zonlicht worden enkel toegelaten voor ambachten (het functioneel afschermen van etenswaren tegen zonlicht) en in een specifieke RAL-kleur. Ze worden aangebracht met aandacht voor de individuele woning en het straatbeeld. Vaste luifelconstructies worden niet meer toegestaan. Net als bij winkelpuien wordt er op termijn gestreefd naar een indeling die het individuele pand benadrukt, d.w.z. geen zonnetenten over meerdere gevels.

Stimuleren van wonen boven winkels

Wonen boven winkels zorgt voor een levendige straat, ook 's avonds. Leegstand boven winkels is een verspilling van ruimte en bovendien zeer nefast voor bouwkundig erfgoed en moet vermeden worden. Een aparte ingang naar de bovenverdiepingen kan wonen boven winkels

beter faciliteren bij woningen waar dat nu niet het geval is. De aparte toegang wordt ingepast in de gevelopbouw. De stad stimuleert wonen boven winkels.⁴⁴

De huidige beleidsvisie op detailhandel laat in de Rechtestraat geen woonfunctie toe op de benedenverdieping (subzone A7 van het kernwinkelgebied).⁴⁵ De visie op detailhandel moet worden gevolgd en bepaalt welke functies mogelijk zijn in deze zone. Indien de beleidsvisie zou veranderen en deze woonfuncties zou toelaten op de benedenverdieping, dan kan een pand dat historisch gezien ook een woonfunctie had, omgevormd worden conform de historische bouwplannen of op basis van historische foto's.

5.3. Nevendoelstellingen

5.3.1. Nevendoelstelling 1: Versterken van de beeldbepalende panden en omgeving

De visie die werd ontwikkeld binnen dit beheersplan moet ook buiten de grenzen van de onderzoekssite worden doorgetrokken.

De visie voor het beschermde stadsgezicht kan een referentie zijn voor doelstellingen en maatregelen het niet-beschermde deel van de Rechtestraat. Het beschermde stadsgezicht hangt nauw samen met andere belangrijke stedenbouwkundige of landschappelijke knooppunten, zoals het Jezuïetenklooster met tuin, de niet beschermde Rechtestraat, het Kardinaal Mercierplein, etc. . Het is de ambitie van het stadsbestuur om tot een werkbaar en waardevol instrument te bekomen met een geïntegreerde visie op de vele (beschermde) stadsgezichten die de stad Lier rijk is.

In nabijheid van het beschermde stadsgezicht zijn er tevens een aantal beeldbepalende panden die de nodige aandacht verdienen. Het zijn panden die de stedenbouwkundige waarde van het stadsgezicht en de beeldwaarde mee bepalen, omdat ze in een vista zijn gelegen of omdat het hoekpanden zijn. Ze leveren een meerwaarde aan het beschermde stadsgezicht.

Beeldbepalende panden zijn:

- Hoekpand Rechtestraat- Werf: Rechtestraat 2 – Werf 1-2.
- Nummer 27 van de Rechtestraat is eveneens zeer beeldbepalend en werd beschermd werd als monument.

Richtlijnen voor nieuwbouw

Voor vervangende nieuwbouwarchitectuur grenzend aan het beschermde stadsgezicht wordt vooropgesteld dat deze een hedendaagse vormgeving heeft met respect voor de historische en architecturale context en materialisatie, het omliggende gabarit en de gevelverhoudingen. Concreet gaat het om de nummers 2, 20, 22 en 23 van de Rechtestraat en het nummer 1 en 2 van de Werf.

Sensibiliseren van eigenaars

44 (Zone A7: cfr. Kaart van kernwinkelgebied en handelsas stad op p. 92 van het beheersplan); https://www.lier.be/Stad_in_ontwikkeling/Stadsontwikkeling/Ruimtelijke_planning/Goedgekeurde_beleidsvisie_detailhandel

45 Idem.

Eigenaars en bewoners van bovengenoemde panden die buiten de bescherming vallen worden in eerste instantie gesensibiliseerd. Daarnaast onderzoek de stad Lier of het beheersplan wordt toegevoegd aan instrumentarium van de stedenbouwkundig omgevingsambtenaar ter afweging van de goede ruimtelijke ordening in functie van het beschermde stadsgezicht.

Integratie in stedelijk beleid

De stad Lier onderzoekt of de beeldbepalende en niet passende panden kunnen worden toegevoegd aan het instrumentarium van de stedenbouwkundig omgevingsambtenaar ter afweging van de goede ruimtelijke ordening in functie van het beschermde stadsgezicht.

5.3.2. Nevendoelstelling 2: Aandacht voor lokale mobiliteit en bereikbaarheid

De Rechtestraat moet op verschillende manieren bereikbaar zijn en de verkeersinrichting moet passen binnen het beschermde stadsgezicht. Tendensen zoals autoluwe periodes, inrichten van oplaadpunten en toegankelijkheid via het openbaar vervoer worden bestudeerd.

- Een verkeersluwe/-vrije zone vanaf het station tot de Sint-Gummaruskerk
- Een zachte verkeersas langsheen de Binnen-Nete
- Inzetten op voorzieningen voor voetgangers, fietsers en openbaar vervoer vanwege de lagere autobereikbaarheid
- Garanderen van goede autobereikbaarheid in functie van het parkeren

Alle maatregelen op vlak van mobiliteit dienen gebaseerd te worden op een mobiliteitsonderzoek en het bredere beleidskader over mobiliteit in de binnenstad. De stad Lier houdt bij het mobiliteitsbeleid rekening met de mobiliteit in de context van het beschermde stadsgezicht.

5.3.3. Nevendoelstelling 3: Herwaarderden openbaar domein

Straatverlichting en nutsvoorzieningen

Een uniforme straatverlichting komt de beeldkwaliteit ten goede en wordt aangemoedigd. Vanwege de bescherming van het stadsgezicht moet het de betrachting zijn om de bekabeling van het gevelnet voor o.a. distributie en openbare verlichting maximaal ondergronds aan te brengen. Het technische bureau en de betrokken nutsmaatschappijen die verantwoordelijk zijn voor de straatverlichting, alle vormen van de bekabeling en armaturen gaan hierover in dialoog bij een heraanleg van de straat. In tussentijd is het belangrijk dat de kabels degelijk worden bevestigd. Loshangende kabels, aftakkingen etc., zijn storend en doen afbreuk aan de erfgoedwaarde in het straatbeeld.

Het blijvend gebruik van gevelarmaturen zal wellicht noodzakelijk zijn gezien de beperkte breedte tussen de gevels.

Het aanbrengen van historische straatverlichting door het (her)gebruik van historische lantaarns is een mogelijkheid. Wanneer historische lantaarns niet als hoofdverlichting

aangebracht kunnen worden, is het een optie om historische lantaarns als sfeerverlichting te bevestigen.

Straatmeubilair installeren

Straatmeubilair zoals zitbanken, signalisatie, verkeersborden, fietsenstallingen, etc., die in nabijheid van het beschermde stadsgezicht worden ingericht, moeten op een doordachte manier worden geplaatst en mogen de erfgoedwaarden en beeldkwaliteit niet verstoren.

Het huidige straatmeubilair wordt als storend ervaren en wordt op termijn best vervangen met elementen die zich inpassen in het straatbeeld.

Bestrating

Een studie uit 2013 gaf aan dat de Rechtestraat op vlak van winkelbeleving en inrichting een aantal verbeterpunten heeft. De bestrating moet beter aansluiten bij die van de Grote Markt en de stoepranden moeten verdwijnen o.a. voor rolstoelgebruikers.

De riolering in de Rechtestraat is wellicht één van de oudste van de binnenstad en is op relatief korte termijn toe aan vervanging en afkoppeling. Het gebruik van bestratingsmaterialen bij een heraanleg die aansluiten bij de historische context is aangewezen. Evenwel dienen duurzamere alternatieven bekeken te worden. Het gebruik van kasseiverharding, in een momenteel relatief druk bereden straat in de binnenstad (o.a. bussen van De Lijn), heeft zijn beperkingen. Dit werd reeds vastgesteld op andere locaties in de binnenstad. Een toenemende mate van zacht verkeer in de binnenstad vraagt ook om meer rijcomfort.

Straatgroen en beplanting aan de Neteboord

Straatgroen is mogelijk in de vorm van verplaatsbare bloem- en plantenbakken. Het groen in de tuinen aan de Neteboord is waardevol en blijft behouden. Schadelijke beplantingen worden verwijderd en vervangen door beplantingen die de esthetische waarde verhogen.

5.3.4. Nevendoelstelling 4: Toepassen van energiebesparende maatregelen en duurzaamheid

Energiebesparende maatregelen aan het beschermde erfgoed mogen toegepast worden, mits deze de erfgoedwaarden niet schaden. Het zoeken naar alternatieve energiebesparende oplossingen wordt aangemoedigd, maar het is belangrijk dat deze maatregelen kaderen in een ruimer geheel. Goed afwegen welke ingrepen al of niet nodig of wenselijk zijn is daarom belangrijk.

Duurzaamheid in erfgoed

Bouwkundig erfgoed dat reeds meer dan een eeuw bestaat, is per definitie een duurzaam en wordt best zo lang mogelijk bewaard. Duurzaamheid omvat immers ook de levensduur van gebruikte materialen, hergebruik en spaarzaam omspringen met het materiaal en behoud van erfgoedwaarden en elementen. Regelmatig onderhoud en herstel zijn vormen van duurzaam beheer. Historische materialen die reeds jaren meegaan hebben immers hun duurzaamheid reeds bewezen.

Energiebesparende maatregelen

Met het Energiedecreet van 2009 wil de Vlaamse overheid aanzetten tot energiebesparende maatregelen. In historische gebouwen vraagt het toepassen van energiebesparende maatregelen vaak maatwerk, maar is niet onmogelijk.⁴⁶ Wel zijn de erfgoedwaarden van groot belang en daarom is er een uitzonderingsregel die stelt dat beschermd erfgoed niet aan de gevraagde vereisten moet voldoen, wanneer deze een verlies aan erfgoedwaarden betekenen.

Het verbeteren van energieprestaties door plaatsen van dakisolatie aan de binnenzijde is mogelijk. Ingrepen in het kader van dubbele beglazing mogen toegepast worden indien nodig, maar behoud en herstel van houten schrijnwerk verdient de voorkeur.

Indien vervangen onvermijdelijk is gebeurd dit naar het oorspronkelijk model, met profilering en uitgewerkt in hout. Het plaatsen van verluchttingsroosters in het schrijnwerk in de voorgevel is niet toegelaten.

Systemen voor zonne-energie

Het plaatsen van systemen voor zonne-energie op de daken in de Rechtestraat worden niet toegestaan. De visuele impact op het beschermde stadsgezicht is te groot.

46 Agentschap Onroerend Erfgoed, 2019 geraadpleegd op 24/07/2019, <https://www.onroenderfgoed.be/duurzaamheid-en-energiebesparende-maatregelen>

6. BEHEERSMAATREGELEN

Het beheer van het beschermde stadsgezicht en het uitvoeren van de maatregelen is in handen van de eigenaars, beheerders en bewoners. In dit hoofdstuk worden concrete maatregelen, tips en aandachtspunten meegegeven die toelaten dat de beheersdoelstellingen die in het vorige hoofdstuk werden vooropgesteld kunnen worden bereikt.

Het Onroerenderfgoeddecreet hanteert de principes van het actief en het passief behoudsbeginsel. Het verbod op het ontsieren, beschadigen, vernielen of andere handelingen die de erfgoedwaarden schaden heet passief behoud en is geldig voor iedere burger. Actief behoud is het tijdig uitvoeren van werken, onderhoud, instandhouding, herstel en beveiliging van het erfgoed en geldt in het bijzonder voor eigenaars en beheerders. De beheersmaatregelen geven concreet weer welke handelingen er uitgevoerd mogen en/of moeten worden.

Het geheel aan maatregelen bestaat uit éénmalige maatregelen en wederkerende maatregelen. Het beheersplan is een langetermijnplan en staat eigenaars en bewoners vrij om te kiezen welke eenmalige werken wanneer worden uitgevoerd, tenzij het gaat om dringende instandhoudingswerken. Voor de wederkerende werken wordt telkens een richtlijn gegeven op welke termijn deze moeten gebeuren. Het gaat bij wederkerende werken vooral om onderhoudswerken. Op het einde volgt een lijst met de opsomming van alle werkzaamheden.

Fiches van alle individuele panden met de beheersmaatregelen en werkzaamheden op maat van het pand worden in bijlagen voorzien.

6.1. Daken

Ondanks dat de daken vanaf het publiek domein minder of niet zichtbaar zijn en de dakbedekking in de loop der jaren vervangen werd, maakt de bedaking expliciet deel uit van het beschermde stadsgezicht. Bijgevolg vormen dakherstel, vernieuwing en onderhoud belangrijke maatregelen in het beheersplan. Gezien de bescherming wordt er uitspraak gedaan over dakpannen of leien, nokken en hoeken en dakaansluitingen. De dakvlakvensters en dakkapellen worden apart besproken, de dakgoten worden besproken onder 'Waterafvoer'.

6.1.1. Dakbedekking

Ondanks dat de daken vanaf het publiek domein minder of niet zichtbaar zijn en de meeste dakbedekking in de Rechtestraat in de loop der jaren vervangen zijn, maken zij expliciet deel uit van het beschermde stadsgezicht. Bijgevolg vormen dakherstel, vernieuwing en onderhoud belangrijke maatregelen in het beheersplan. Gezien de bescherming wordt er uitspraak gedaan over dakpannen of leien, nokken en hoeken en dakaansluitingen. De dakvlakvensters en dakkapellen worden apart besproken, de dakgoten worden besproken onder 'Waterafvoer'.

Veel daken zijn bedekt met leien, zowel in natuursteen als asbesthoudende leien. Aanvankelijk waren er voornamelijk rode dakpannen aanwezig. Dakpannen zijn het uitgangspunt voor de Rechtestraat, maar waar er nu (natuur)leien zijn mogen deze behouden blijven. Asbestleien en bitumineuze dakbekleding worden op termijn vervangen door dakpannen.

Dakpannen

Een aantal panden binnen het stadsgezicht beschikt over een dak met keramische pannen. In hoofdzaak zijn dit rode Boomse of holle dakpannen. Dakpannen die door stormweer, vorst of mechanische oorzaken beschadigd zijn, kunnen makkelijk vervangen worden. Dit geldt evenzeer voor nokpannen en hoekpannen.

Het volledig vervangen van pannen daken is zelden noodzakelijk en hergebruik van dakpannen wordt aangemoedigd. Het is een duurzame manier om met materiaal om te gaan. Originele dakpannen die nog aanwezig zijn blijven behouden, beschadigde pannen worden vervangen door dakpannen van hetzelfde type en dezelfde kleurstelling en bij voorkeur een gerecupereerde pan.

Bij pannen daken is het belangrijk om de dakpannen regelmatig na te kijken. Bij stormweer kunnen dakpannen verschuiven en vervolgens de dakconstructie niet meer afdoende beschermen. Pannen kunnen bovendien vallen wanneer ze niet meer goed bevestigd zijn met materiële of lichamelijke schade tot gevolg.⁴⁷

Natuurstenen leien

Een aantal panden binnen het stadsgezicht beschikt over een dak met natuurstenen leien en werden gelegd in maasdekking; rechthoekige leien die elkaar in verband overlappen in een dubbele bedekking. Dakleien wegen lichter dan dakpannen, waardoor de dakconstructie lichter mag zijn. Natuurstenen leien zijn erg duurzaam en behoeven bij goed onderhoud maar eens om de vijftig à tachtig jaar vernieuwd en hersteld te worden. Moderne kunstleien zijn daarentegen goedkoper, maar gaan minder lang mee.

De duurzaamheid van een dak met natuurstenen leien wordt naast de kwaliteit (dit wil zeggen de dichtheid) van de leisteen ook sterk bepaald door het vakmanschap waarmee de leien worden gelegd en onderhouden. Onderhoud van een leien dak betekent controleren of alle leien nog in goede staat zijn en of ze nog goed bevestigd zijn. Leien worden waar nodig vervangen met hetzelfde type en hetzelfde formaat lei en met dezelfde bevestigingstechniek.

Indien de volledige natuurleien dakbedekking in slechte staat verkeert en integraal vervangen moet worden kiest men best hetzelfde type natuurleien met eenzelfde type dekking (maasdekking) en dezelfde bevestigingstechniek (hoofdzakelijk smeedijzeren haken).

Asbestcementleien

Kunstleien vervaardigd uit asbestcement werden toegepast vanaf het begin van de twintigste eeuw en komen in de Rechtestraat voor op daken, maar ook als muurbekleding (afwerking scheidingsmuren). Deze leien werden veelal geplaatst in een maasdekking of in ruitdekking.

Sinds 1998 is het verboden om nog asbesthoudende leien te plaatsen, omdat losse asbestvezels kankerverwekkend zijn. Verschillende dakpannen en natuurstenen leien werden in de loop van vorige eeuw vervangen met asbesthoudende leien, omdat het een goedkope oplossing vormde en bovendien een zeer weersbestendig materiaal is. Hechtgebonden

47 Brochure techniek, Rijksdienst voor archeologie, cultuurlandschap en monumenten, 5

asbesttoepassingen zoals in dakleien zijn enkel schadelijk voor de gezondheid, wanneer ze beschadigd of verweerd zijn. Sommige daken in het beschermde stadsgezicht kunnen inmiddels honderd jaar oud zijn, waardoor een zeker risico op verwerking bestaat.

Asbestcementleien zijn weinig waardevol qua erfgoedwaarden en worden op termijn best vervangen door nieuwe natuurstenen leien of moderne kunstleien. Het verwijderen van asbestleien moet door gespecialiseerde firma's gebeuren vanwege de veiligheidsrisico's.

Het reinigen van daken met asbestcementleien is immers bij wet verboden, omdat vezels los kunnen komen. Door reinigen onder hoge druk komen asbestvezels vrij, alsook door de dakbedekking te bewerken. Onderhoudsmaatregelen en herstel van deze daken is bijgevolg uitgesloten.⁴⁸

6.1.2. Dakaansluitingen

Sommige daken hebben aansluitingen met slabben in lood of zink op plaatsen waar het dak grenst aan andere daken of muren. Dergelijke aansluitingen beschermen de plaatsen waar het dak gevoelig is aan insijpelend water. Aansluitingen en slabben worden best gecontroleerd op openstaande naden, omdat water dat langs deze openingen insijpelt schade toebrengt aan de onderliggende dakconstructie met houtrot, schimmelvorming of vorstschade tot gevolg. Wanneer er elektrische kabels onder het dak lopen kunnen deze zelfs kortsluiting en brand veroorzaken.

Herstel van dakaansluitingen gebeurt met getrapte loketten/slabben in lood of zink ingewerkt in de bestaande voegen van het metselwerk (inslijpen in het metselwerk is niet toegestaan).

6.1.3. Dakvorm

De meeste daken in het stadsgezicht bestaan uit hellende daken of schilddaken. Dit is de originele en te behouden dakvorm. Het omvormen naar platte daken, mansardedaken en/of andere dakvormen is niet toegestaan. Platte daken worden op termijn vervangen door hellende daken.

6.1.4. Dakvlakvensters en dakkapellen

Bestaande dakvlakvensters moeten niet onnodig verwijderd worden. Bij vernieuwing van de bedaking worden de dakvlakvensters bij voorkeur aan de achterzijde van de woning geplaatst om de zolderverdieping bewoonbaar te maken.

Indien het omwille van onderhoud dakgoten en/of door de interne structuur van de woning nodig is, kunnen er toch dakvlakvensters aan de straatzijde worden toegestaan onder voorwaarden. Aan de straatzijde worden maximaal 2 dakvlakvensters verzonken in het dak toegelaten. De afmetingen zijn beperkt tot 520x850mm.

Dakkapellen worden in beperkte mate toegestaan om licht binnen te brengen. Voor de dakkapel moet een ontwerp worden voorgelegd en moet zich inpassen in het beschermde stadsgezicht.

De combinatie van dakvlakvensters en dakkapellen is niet toegelaten.

48 <https://www.ovam.be/meest-gestelde-vragen-doelgroep-particulieren>

6.1.5. Dakreiniging en ontmossing

Dakbedekking wordt vaak geconfronteerd met mossen en vormen de meest courante verontreiniging op daken. Klimaat en oriëntatie van het dak zijn de belangrijkste oorzaken van mossen op het dak. Ook de dakopbouw en de hellingsgraad van het dak en een goeie ventilatie tussen de pannen en het onderdak (indien aanwezig) spelen een rol. Mossen zijn niet schadelijk voor de dakconstructie of de dakbedekking, maar vormen louter een esthetisch probleem.

Mos kan makkelijk verwijderd worden met een product zonder dat dit schade toebrengt aan de dakbedekking. Let wel dat dergelijk product niet in het hemelwater terecht komt, door vóór de reiniging de afvoer van de dakgoot te ontkoppelen.

Daken met asbestcementleien mogen niet gereinigd worden.⁴⁹

6.2. Gevels

Eigen aan de neoclassicistische bebouwing van de burgerwoningen zijn de bepleisterde en witgeschilderde gevels die van Lier een 'witte stad' maakte op het einde van de negentiende eeuw. In de jaren 1960 en 1970 werden heel wat historische woningen ontleisterd of gedecapeerd om de constructie en baksteen te tonen. Dit is echter nefast voor het voegwerk en de baksteen, omdat een pleisterlaag naast esthetische waarden ook een zekere bescherming biedt. Tijdens het participatiemoment werd duidelijk dat de beheersmaatregelen voor gevels moeten leiden naar het bewaren of herstellen van deze erfgoedwaarde.

6.2.1. Herstel van voegen metselwerk

Bij enkele woningen zijn een aantal werkzaamheden aan het metselwerk nodig of wenselijk voorafgaand aan het (opnieuw) bepleisteren. Metselwerk bestaat uit bakstenen en voegwerk. Voor beide onderdelen van het metselwerk wordt voorgesteld om deze te herstellen of vervangen.

Metselwerk

Bakstenen die barsten, schilferen of scheuren worden best vervangen om verdere verwerking en instabiliteit van de constructie te voorkomen. Via insijpelend vocht, groei van mossen en planten in de scheuren kunnen bakstenen verder verwerken. Herstel van baksteen kan met steenherstelmortel of nieuwe bakstenen of recuperatiesteen van hetzelfde type.

Voegwerk (gevels en tuinmuren)

Herstel van voegen is nodig wanneer de bakstenen dreigen los te komen of er een aanzienlijke hoeveelheid mortel is verloren. Voegwerk is het bindmiddel van het metselwerk en net als baksteen onderhevig aan water en wind. Licht verweerd voegwerk vormt meestal geen probleem, maar op de plaatsen waar bakstenen los dreigen komen en beschadigd zijn, is het opnieuw aanbrengen van voegsel wel belangrijk.

⁴⁹ Zie 8.1.1 asbestcementleien

Voor kleine herstellingen bieden de gangbare restauratiemortels een goede oplossing. De eigenschappen van de nieuwe mortelsamenstelling moeten weliswaar verenigbaar zijn met die van andere materialen in dezelfde zone zoals natuursteen of de baksteen, maar ook de bepleistering die er bovenop komt.⁵⁰ Best wordt er gewerkt met een dampopen kalkmortel of kalkcement (bastaardmortel).

Schoorstenen

De aanpak voor het herstel van het metselwerk en het voegwerk van schoorstenen is gelijkaardig aan de bovenstaande maatregelen. Voor de afdekplaat wordt hardsteen gekozen.

6.2.2. Gevelbepleistering herstellen of opnieuw aanbrengen

De erfgoedwaarden van het beschermd stadsgezicht worden versterkt door het opnieuw aanbrengen van de gevelbepleistering. Bij panden waar de bepleistering verdwenen is, worden de gevels opnieuw bepleisterd met een gladde ambachtelijke pleister en beschilderd met een witte tint (zie kleurstelling).

Hydraulische minerale kalkmortel is de aangewezen soort om de gevel te restaureren. Door de gevel te bepleisteren krijgt men een egaler uitzicht, waar bij blote bakstenen verschillende bouwsporen zichtbaar zijn. Korrelpleisters mogen niet toegepast worden.

Voor de restauratie en het opnieuw aanbrengen van de gevelbepleistering dient er als raaplaag een kalkmortel en als toplaag een kalk/gipsmortel gebruikt te worden. Het aanbrengen van bepleistering vraagt de nodige kennis, zowel op vlak van materiaalgebruik als de timing wanneer de pleisterlagen worden aangebracht en dient door een deskundige stukadoor verricht te worden.

6.2.3. Geveldecoratie

Decoratieve elementen zoals kordonvormend lijstwerk, muurbanden neutenpanelen, profilering rond vensteropeningen, etc. zijn voor de neoclassicistische woningen zeer kenmerkend en verhogen de erfgoedwaarde. Geveldecoratie moet behouden blijven en mag bij ontbreken opnieuw aangebracht worden op basis van historisch bronnenmateriaal.

Schade aan gevelbepleistering herstellen

Bij een bepleistering op een samengestelde ondergrond kunnen lokaal afgetekende scheuren of scheurpatronen optreden of kan de bepleistering loskomen van de ondergrond en afvallen in de vorm van schollen. Dit is vaak het gevolg van uitvoeringsfouten in het verleden.

Scheuren ontstaan door slecht gehechte pleister waardoor deze loskomt en afvalt in plakken of schollen. Een slechte hechting is veelal het gevolg van een onvoldoende voor bevochtigde ondergrond op het ogenblik van het aanbrengen, een te natte ondergrond, een te gladde ondergrond of te weinig of te veel bindmiddel. Slechte gehechte bepleistering wordt best geheel vervangen. Een goede voorbevochtiging van de ondergrond met een juiste dosering

⁵⁰ Onderhoud en herstel van voegen en historisch metselwerk, Monumentenwacht, 36-37.

van het bindmiddel in de raaplaag is belangrijk. Eventueel kan een proefstuk gemaakt worden.⁵¹

Op plaatsen waar corrosiegevoelige metalen onderdelen zonder behandeling mee bepleisterd werden, zal het pleister snel afgedrukt worden. De bepleistering wordt verwijderd en vervangen, maar de roestende elementen moeten eerst behandeld worden tegen verdere corrosie.

Bij een bepleistering die over het hele oppervlak een webvormig scheurpatroon vertoont, kan de oorzaak liggen in het gebruik van: te veel bindmiddel, te veel fijne bestanddelen in de mortel, te veel water in het pleister, een te dikke pleisterlaag, een te snelle droging. Wanneer de bepleistering nog voldoende adhesie en cohesie vertoont, kan een afwerking met een kalkverf volstaan die de kleine scheuren opvult en het oppervlak verstevigt. In het andere geval moet men de pleisterlaag afkappen en vervangen.

Vochtkringen op de pleisterlaag

Doorslaande vochtkringen, vochtvlekken of strepen op de afwerkingslaag wijzen op te veel vocht in de muren en het pleister. Controleer eerst de hemelwaterafvoer en herstel lekkende dakgoten en defecte afvoerpijpen vooraleer een nieuwe verflaag aan te brengen. (bekijk beheersmaatregelen voor hemelwaterafvoer).

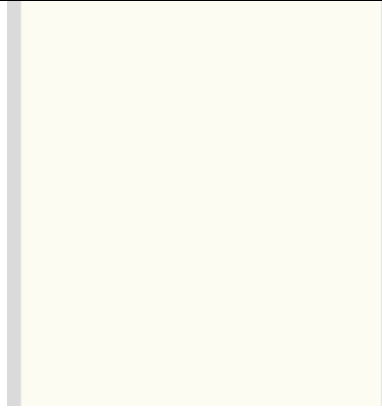
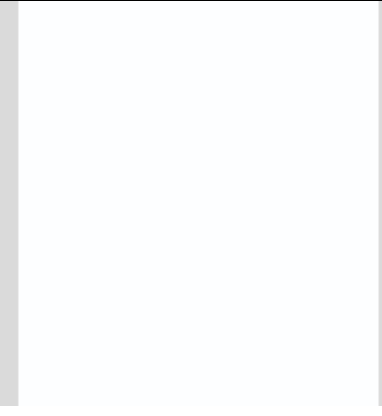
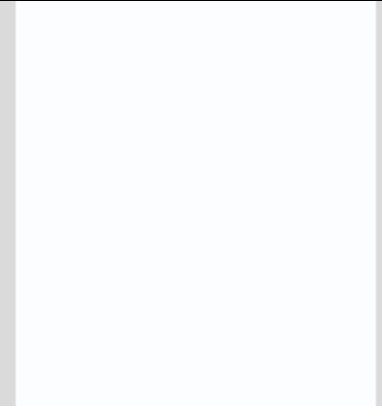
Indien dit niet het probleem is, kan een behandeling van de muren tegen opstijgend vocht een oplossing zijn. Een verstevigende behandeling voor de steen of injectie tegen opstijgend vocht is mogelijk mits noodzaak aangetoond is.

6.2.4. Kleurstelling

Voor de Rechtestraat kan men voor het beschilderen van de bepleistering enkel witte tinten gebruiken als gevelkleur, omdat deze historisch aansluiten bij de neoclassicistische bouwstijl en kleurgebruik. Voor het schilderen worden enkel ademende dampopen verven toegelaten.

Venster- en deuromlijstingen mogen beschilderd worden met een witte tint als het over lijstwerk gaat. In het geval van hardsteen mag dit ook onbeschilderd blijven.

51 Gevelafwerking, Monumentenwacht, 18.

Kleuren met kleurcode (RAL)		
		
RAL 9001	RAL 9003	RAL 9010

6.2.5. Gevelreiniging

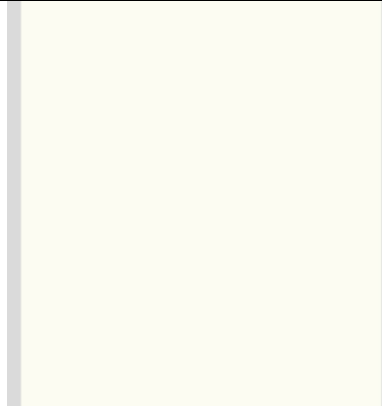
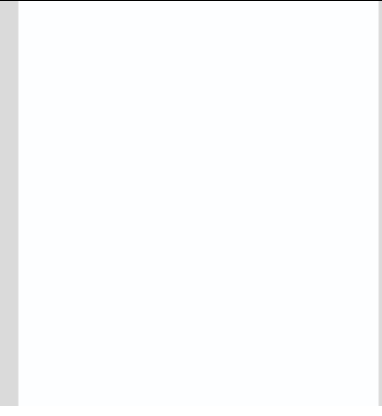
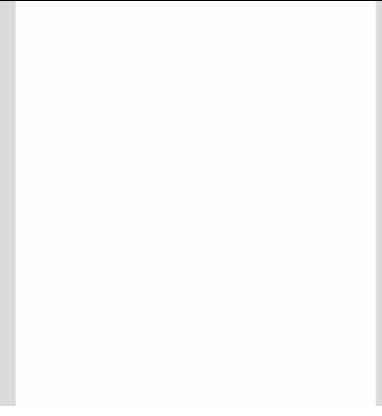
Stof, roet of afzetting van zouten zijn belangrijke oorzaken van gevelverontreiniging, maar ook algen en mossen of als gevolg van vandalisme met verf of graffiti in het bijzonder. Bij gevelreiniging is het van belang dat de vervuiling wordt weggenomen en zo weinig mogelijk van het gevelmateriaal, zoals bepleistering of patina van bak of natuursteen. Reinigen van de gevel moet steeds zorgvuldig uitgevoerd worden met aangepaste technieken.

6.3. Hoofdgestel

6.3.1. Kroonlijsten

Kroonlijsten zijn de bovenste uitspringende houten lijsten net onder het dak en zijn belangrijke gevelelementen, in het bijzonder in de neoclassicistische stijl. Bij woningen die een ensemble vormen is het belangrijk dat de kroonlijst gelijk is.

Bij verdwenen kroonlijsten worden deze gereconstrueerd in geschilderd hout op basis van historisch bronnenmateriaal. De kleur van de kroonlijst wordt wit beschilderd. Sommige kroonlijsten zijn getand of versierd met modillons of consoles. Deze elementen mogen opnieuw worden aangebracht aan de kroonlijst en gevel. Nieuwe PVC of aluminium kroonlijsten zijn niet toegelaten.

Voorgestelde kleuren kroonlijst		
		
RAL 9001	RAL 9003	RAL 9010

6.3.2. Decoratieve elementen

Decoratieve elementen zoals een geprofileerde architraaflijst, fries, panelen en consoles mogen opnieuw aangebracht worden op basis van historisch bronnenmateriaal. Deze gevelelementen worden best teruggeplaatst door een specialist in pleister- en lijstwerk. In de individuele fiches staan verwijzingen naar decoratieve elementen.

6.4. Hemelwaterafvoer

Regelmatig onderhoud van de dakgoten is belangrijk, omdat hemelwater vanaf het dak op een correcte en secure manier afgeleid moet worden. Bij een slechte plaatsing of gebrekkig onderhoud kunnen allerlei ongewenste verschijnselen ontstaan op de gevel of in het gebouw zelf: vochtinsijpeling, vorstschade, mosvorming, schimmel, etc.

Controle van de dakgoten op insijpelend vocht, scheuren, open of loskomende naden is van belang, omdat de onderliggende houten constructie zoals kroonlijst en consoles aangetast kunnen worden.

Dakgoten werden in het verleden niet altijd aangepast aan het te verwerken hemelwater, met alle gevolgen van dien bij stortbuien. Indien het niet afdoende blijkt is het aangewezen een bredere goot of bredere afvoeren te voorzien.

Veel panden binnen het beschermde stadsgezicht hebben een waterafvoer die door de zolderruimte naar de achterzijde van de woning loopt. Wanneer de Rechtestraat wordt heraangelegd is er een mogelijkheid om de waterafvoer aan te sluiten aan de straatzijde, al is dit geen verplichting.

Indien nodig kan er geopteerd worden om de waterafvoer te veranderen om zo de kans op interne schade te beperken. Nieuwe afvoerbuizen of te vervangen PVC (of ander materiaal) afvoeren worden uitgevoerd in koper of zink met een smeedijzeren standpijp.

Nieuwe afvoeren in PVC worden niet toegelaten.

6.5. Schrijnwerk

Schrijnwerk is belangrijk voor de erfgoedwaarde van het beschermd stadsgezicht en voor het uitzicht van de gevel en het gehele straatbeeld. De beheersmaatregel omtrent schrijnwerk tracht om hedendaagse comfort- en gebruikerseisen te verzoenen met het behoud van de erfgoedwaarden van historisch houten buitenschrijnwerk.

6.5.1. Ramen

Ramen zijn een belangrijk onderdeel van de erfgoedwaarden en bepalen in grote mate het uitzicht van de woning. Het behoud van waardevol historisch houten schrijnwerk dat in goede staat is, wordt aangemoedigd. Wanneer het nodig blijkt, is het vervangen van schrijnwerk naar historisch model mogelijk, ook in het kader van comfort verhogende aanpassingen. Bij de keuze van ramen dient er de nodige aandacht te zijn voor type, verdeling, materiaal, details en kleur.

Herstel of aanpassen bestaand van schrijnwerk

Het behoud van authentieke ramen wordt aangemoedigd wanneer deze zich in goede staat bevinden. Het oude houten buitenschrijnwerk is volledig demonteerbaar, wat maakt dat het bijna altijd hersteld kan worden. Wanneer vensters enkel plaatselijk hersteld moeten worden, is dat steeds goedkoper dan ze te vervangen.⁵²

In bepaalde gevallen hoeft het schrijnwerk niet geheel vervangen te worden om een dubbele beglazing te plaatsen. Bestaande kaders zijn soms breed genoeg om dubbele beglazing te plaatsen. Wanneer de ramen zich in slechte staat bevinden, behoort vervanging van de ramen tot de mogelijkheden.

Beschadigd schrijnwerk wordt vervangen met gezonde onderdelen. Houten ramen zijn aan de onderzijde vaak ingerot. Bij herstel van deze ramen moeten ze worden uitgenomen zodat een schrijnwerker deze goed kan controleren. Indien de onderdorpels vervangen moeten worden, is het aangewezen om een goede afwatering te voorzien.

Vervangen van schrijnwerk naar historisch model

Herstel van het schrijnwerk moet in verhouding staan met de investering en de erfgoedwaarden. Wanneer dit niet het geval is kan overgaan worden tot vervanging.

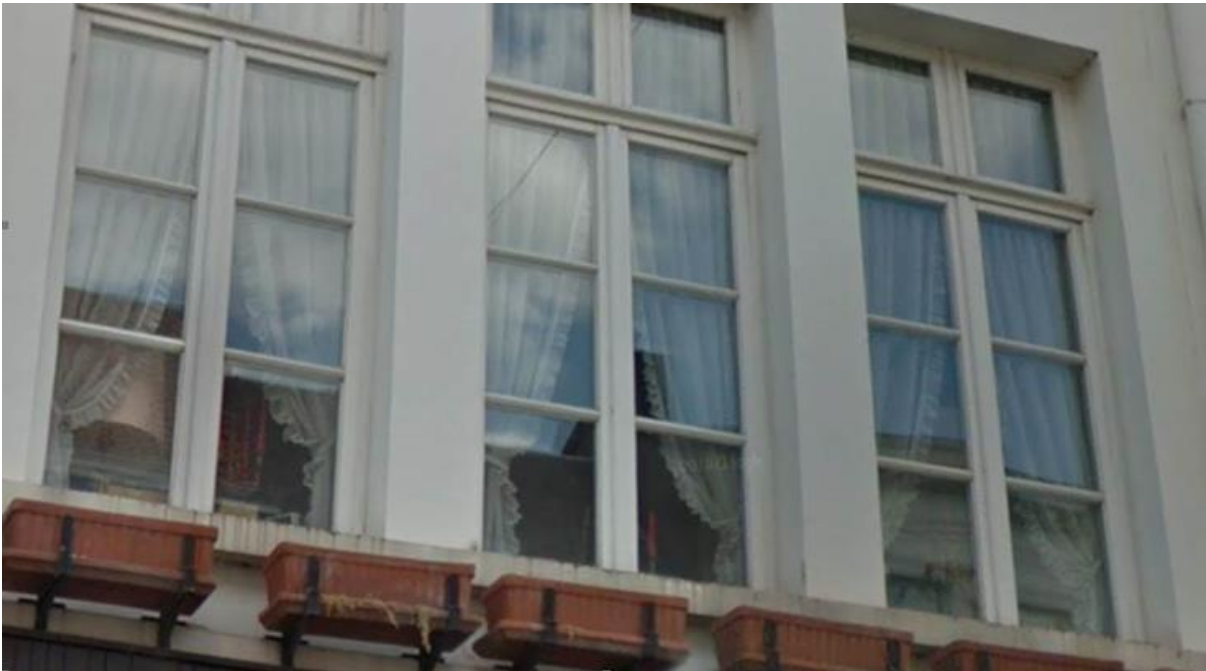
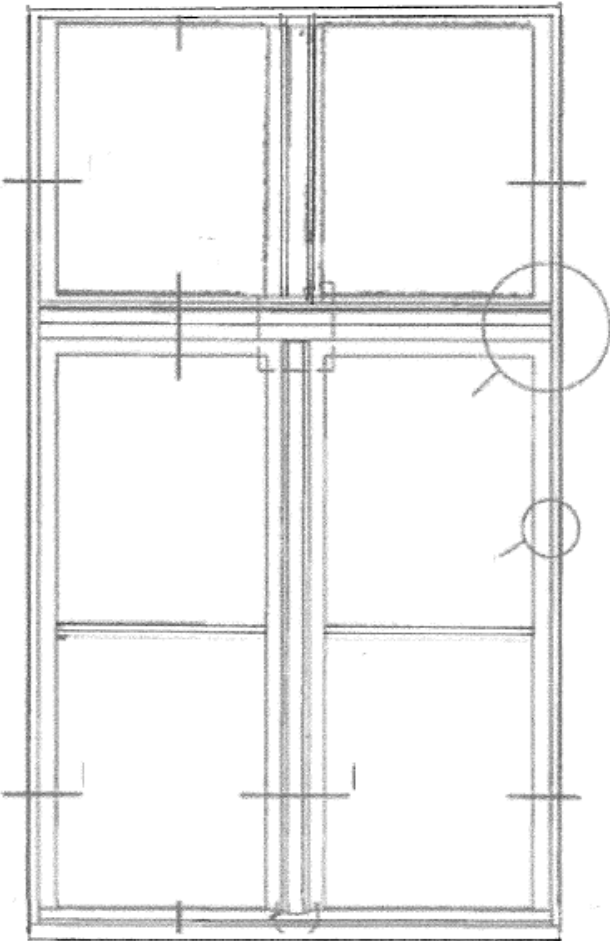
Bij vervanging van ramen wordt er teruggekeerd naar houten schrijnwerk naar historisch model en profilering.

Ramen worden bij het vervangen naar historisch model voorzien van opendraaiende ramen. Het gaat grotendeels over ramen met twee opendraaiende vleugels voorzien van een roedeverdeling in hout en zes- of acht glasvlakken, maar ook met één vast bovenlicht en twee opendraaiende vleugels, zogenaamde T-ramen.

Bij vervanging van ramen wordt er teruggekeerd naar houten schrijnwerk naar historisch model en profilering. Nieuwe ramen in aluminium of pvc zijn niet toegelaten. Voor winkelpuien en vitrines is er een apart deel in dit beheersplan. Indien het originele schrijnwerk

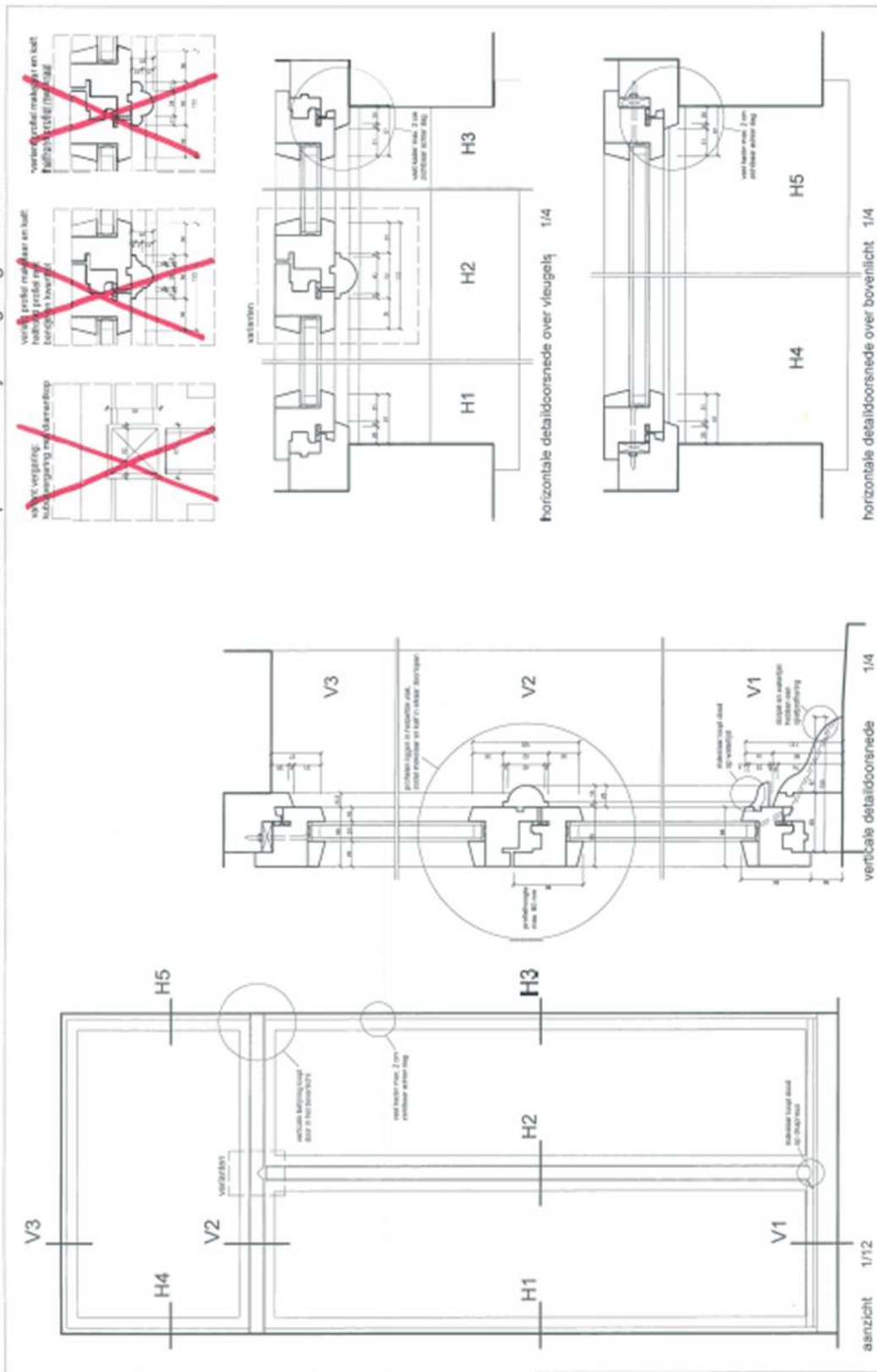
⁵² Erfgoed en comfort verenigen, collectie kunst in de straat, 2008, 34.

niet meer aanwezig was en er onvoldoende historisch bronnenmateriaal (plannen of foto's) is voor reconstructie, is er een referentiemodel opgenomen in het beheersplan.

la

I. nieuw T-raam naar historisch model midden 19de - begin 20ste eeuw
 a. makelaar en kalf met halfronde profiel en bandje / vergaring in verstek

6.5.2. Kleurgebruik voor ramen

In de Rechtestraat mag schrijnwerk in de onderstaande kleuren beschilderd worden.

		
RAL 6020	RAL 6007	RAL 6012
		
RAL 6009	RAL 6004	
		
RAL 5004		
		
RAL 9017	RAL 9002	RAL 9018
		
RAL 9001	RAL 9003	RAL 9010

6.5.3. Verbeteren van ramen

Alvorens over te gaan tot vervanging van het schrijnwerk, moet bekeken worden welke alternatieven er zijn op vlak van verbetering van energieprestaties van het schrijnwerk.

Kieren dichten

Een van de goedkoopste en minst ingrijpende manieren om warmteverlies tegen te gaan, is de kieren dichten. Hiermee wordt een grote energiebesparing en geluidsisolatie bereikt. Kieren dichten heeft geen of nauwelijks invloed op de uitstraling van het gebouw en is met behulp van tochtprofielen eenvoudige te realiseren. Het is raadzaam deskundige hulp in te roepen, zodat het beste resultaat wordt verkregen.⁵³ Het controleren van het hang- en sluitwerk of deze herbevestigen zijn andere oplossingen om tot een betere kierdichting te komen.

Nieuwe ramen in aluminium of pvc zijn niet toegelaten.

6.5.4. Onderhoud van ramen en deuren

Houten ramen en deuren zijn onderhevig aan vocht en moeten regelmatig herschilderd worden. Verf geeft aan ramen en deuren een bescherm laag. Verweerd schrijnwerk is minder bestand tegen water en kan zo inrotten. Bij het schilderen van houten ramen en deuren moet correcte dampopen verf gebruikt worden. Wanneer verf niet dampopen is kan houtrot ontstaan. Ramen worden best om de 5 à 7 jaar herschilderd om afdoende bescherming te bieden.

Let op met het afschuren van oude verflagen omdat deze soms loodwit bevatten, wat schadelijk kan zijn voor de gezondheid. Loodhoudende verf kan met het blote oog niet onderscheiden worden van andere verf. Als de verf nog goed hecht, kan het raam gewoon overgeschilderd worden. Bij het opschuren van de oude verflagen zijn voorzorgsmaatregelen dus aangewezen, zoals het dragen van een ademhalingsmasker.

Indien schrijnwerk afgeschuurd wordt is het aan te raden aandacht te schenken aan de onderliggende kleuren. Deze informatie geef inzicht in het originele kleurenpallet van de woning.

Condensgootjes en -gaten van ramen moeten regelmatig vrijgemaakt worden van vuil om het water gemakkelijk kan afvloeien. Zo niet vloeit het water niet goed af en kan er schade optreden aan het schrijnwerk.

6.6. IJzerwerk

IJzerwerk is zowel op een praktische als een decoratieve manier toegepast en draagt bij aan de erfgoedwaarde van de woningen.

6.6.1. Balustrades en vensterleuningen

Balustrades en vensterleuningen zijn naast praktische ook decoratieve elementen aan de woning. Bovendien dragen balustrades bij tot de veiligheid op de balkons. Ze zijn voornamelijk vervaardigd uit gietijzer. De bevestigingspunten van de balkons dienen gecontroleerd te

⁵³ Historische venster isoleren, Rijksdienst voor cultureel erfgoed, 5.

worden. Wanneer de bevestiging niet meer degelijk is, moeten balustrades en vensterleuning opnieuw goed vastgezet worden. Balustrades en vensterleuningen die verdwenen zijn, worden opnieuw bevestigd naar historisch model op basis van beschikbaar bronnenmateriaal.

6.6.2. Kelderroosters

Beschadigde kelderroosters worden hersteld. Kelderroosters zorgen voor ventilatie van de kelderruimtes. Kelderroosters moeten net als het andere ijzerwerk regelmatig behandeld worden door een beschermende verflaag of vernis. Wanneer er sprake is van regeninfiltratie, kan het nodig zijn om een drainage te voorzien met een afvoer voor het regenwater.

6.6.3. Onderhoud van ijzerwerk

Ijzerwerk beschilderen of vernissen zijn effectieve manieren om ijzerwerk te beschermen dat blootstaat aan het buitenklimaat. Het schilderen of vernissen moet regelmatig herhaald worden om het ijzerwerk duurzaam te onderhouden. Wanneer ijzerwerk van de buitenatmosfeer wordt afgesloten, krijgt roest geen kans. Oppervlakkige roestsporen zijn te verwijderen of te behandelen. Elke verflaag schermt het metaal af van de buitenlucht, wat roestvorming aan het oppervlak tegengaat. Sommige verfsoorten bevatten roestwerende pigmenten die een actieve bescherming bieden.

Tijdig ingrijpen kan dure herstellingen vermijden en is vaak zelf makkelijk uit te voeren. Die kan na verloop van tijd ontoereikend zijn omdat de verf- of vernislagen niet tot in de kleinste hoekjes en tot aan de verbindingselementen reiken. Deze plaatsen blijven blootgesteld aan de inwerking van water en zuurstof.

Let op bij het opschuren van ijzerwerk, omdat oude loodhoudende verflagen lood kan bevatten dat bij opschuren vrij komt en schadelijk is voor de gezondheid. Neem bij het opschuren of verwijderen van de verf gepaste beschermingsmaatregelen zoals een stofmasker, handschoenen en een stofbril. Lood en andere giftige stoffen in verven zijn tegenwoordig vervangen door titaanoxide, zinkoxide of synthetische pigmenten.⁵⁴

Indien ijzerwerk afgeschuurd wordt is het aan te raden aandacht te schenken aan de onderliggende kleuren. Deze informatie geef inzicht in het originele kleurenpalet van de woning.

Ijzerwerk wordt om de 3 à 5 jaar geschilderd om een goede bescherming te geven. Een verfspecialist kan voor elk geval het meest geschikte verfsysteem aanraden. De duurzaamheid van de bescherming hangt niet alleen af van de kwaliteit van de verflagen, maar ook van een correcte uitvoering.⁵⁵

De bevestigingspunten in en aan natuursteen of metselwerk worden aangegoten met lood dat voldoende wordt aangedreven om een waterdichte aansluiting te garanderen. Epoxyharsen, moderne lijmen of chemische ankers zijn eveneens goede alternatieven om ingemetselde verankeringen aan te werken.

54 Onderhoud van ijzerwerk, Monumentenwacht, 19-20

55 Onderhoud van ijzerwerk, Monumentenwacht, 21.

6.6.4. Kleurgebruik ijzerwerk

Voor het kleurgebruik van vensterleuning en balkons wordt er voor de volgende kleuren gekozen.

	
RAL 9004	RAL 9005

6.7. Herstel en vernieuwing van de winkelpuien

6.7.1. Hoe beginnen?

De Rechtestraat is een beschermd stadsgezicht die gekenmerkt wordt door voornamelijk neoclassicistische lijstgevels. Historische foto's tonen aan dat de stijl van winkelpui paste bij de aanwezige architectuur. Het vormde bovendien een echte blikvanger, terwijl het ook functioneel was. Het herstellen of terugbrengen van historische winkelpuien kunnen het imago en de identiteit van de winkel versterken

Hoe sterker een bepaalde identiteit kan uitgedrukt worden, hoe vaker klanten een bepaalde omgeving willen bezoeken voor de specifieke sfeer of karakter. Een winkelpui moet het karakter van de winkel uitstralen, maar draagt tegelijk bij aan het gehele straatbeeld. Hoe beter die tot zijn recht komt, hoe sterker klanten deze identiteit met de straat en winkels gaan associëren.

6.7.2. Historisch winkelpui of naar historisch model?

In de beheersvisie en -doelstellingen wordt er uitgegaan van het laat negentiende- en vroeg twintigste-eeuwse straatbeeld. Dat geldt ook voor de winkelpuien. Van sommige panden is de oorspronkelijke winkelpui gekend via bouwplannen of door middel van fotomateriaal.

Bij andere panden is het dan weer niet zo duidelijk hoe de winkelpui er precies uitzag in een bepaalde periode. Hierna worden er een aantal voorbeelden gegeven van winkelpuien die als inspiratie kunnen dienen, wanneer het uitzicht de historisch winkelpui niet gekend is.

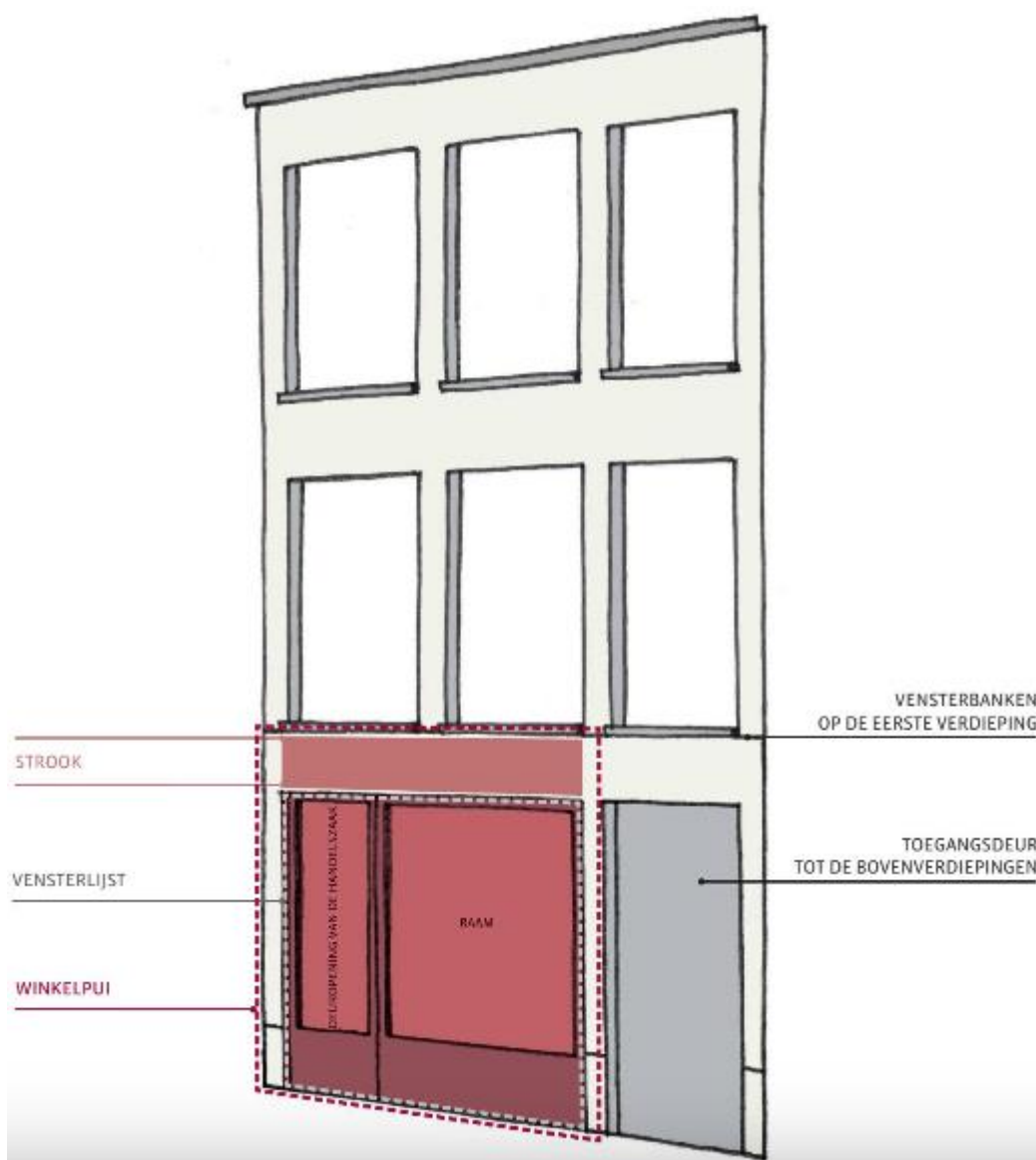
Als de winkelpui niet geschikt blijkt voor de aanwezige activiteit wordt er wel getracht om aan de andere voorwaarden te voldoen en zo goed als mogelijk architecturaal in te passen in het stadsgezicht.

Het gebruik en het aanpassen van winkelpuien wordt steeds afgetoetst Aan het rooilijndecreet en aan de richtlijnen rond toegankelijkheid (deurbreedte, vrij doorgangen, dorpels, i.f.v. mindervaliden). Oplossingen worden in samenspraak met de dienst omgeving van stad en het agentschap Onroerend Erfgoed voorgesteld.

6.7.3. Kleuren van de winkelpui

Voor de kleuren van de winkelpui wordt er verwezen naar het kleurenschema voor schrijnwerk. Te opvallende kleuren die een te sterk contrast geven in het straatbeeld zijn te vermijden.

6.7.4. Gevelindeling met winkelpui

6.7.5. Voorbeelden van winkelpuien

Kleine authentieke winkelpuien

Hedendaagse winkelpuien geïnspireerd op historische winkelpuien

Drie voorbeelden uit de Rechtestraat:

Grote winkelpuien voor brede gevels of die rekening houden met de leesbaarheid van het individuele pand

6.7.6. Publiciteit

Voor algemene principes rond publiciteit is het aan te raden om het afwegingskader Publiciteit in en aan beschermd erfgoed” door te nemen.⁵⁶ Het geeft weer hoe je als zaakvoerder best omgaat met publiciteit in het beschermde stadsgezicht.

Hierna volgen een aantal voorbeelden van publiciteit in een erfgoedcontext die als inspiratie kunnen dienen voor winkelinrichting.⁵⁷ Het uitgangspunt bij het plaatsen van publiciteit is steeds dat er de nodige aandacht aan ‘inplanting, kwaliteit en duurzaamheid’ moet geschonken worden.

Onderstaande principes moeten er met andere woorden voor zorgen dat de publiciteit de erfgoedwaarden en –kenmerken van het beschermd erfgoed (object of omgeving) niet schaadt of aantast:

- Schaal en positie afstemmen op het erfgoed
- Af- en bedekken van het erfgoed vermijden
- Matigheid en eenvoud in acht nemen
- Duurzame materialen gebruiken
- Uniformiteit nastreven
- Maximaal bundelen
- Schade bij bevestiging vermijden

Er kan enkel indirecte verlichting in sober wit licht geplaatst worden waar het functioneel nodig is. Lichtbakken, veelkleurige LED-stroken, neonverlichting en bewegende lichtanimaties zijn niet aanvaardbaar alsook het plaatsen van publiciteit boven de vensterdorpel van de eerste verdieping.

Parallele uithangborden

Deze uithangborden worden boven de etalage geplaatst met een duidelijke en doeltreffende boodschap. Deze worden geplaatst onder de vorm van losse letters in het kader boven de vensterlijst of op een kader dat op maat is gemaakt van het kader boven de vensterlijst. Deze kaders zijn enkel van nut indien er sprake is van verlichting. Het is best om hier enkel de naam te vermelden en meer gedetailleerde informatie (bv. productcatalogoog of menu) een andere plek te geven.

Er wordt gestreefd om zo min mogelijk bevestigingspunten aan de gevel te hebben voor het verankeren van publiciteitsborden. Op die manier wordt de gevelbekleding zo min mogelijk beschadigd. Parallele publiciteit kan ook geïntegreerd worden als deel van de winkelpui.

⁵⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed: Afwegingskader: Publiciteit in en aan beschermd erfgoed
<https://oar.onroenderfgoed.be/publicaties/AKOE/6/AKOE006-001.pdf>

⁵⁷ <https://issuu.com/agenceatrium/docs/shopdesign-nl>

Verticale of dwarsgeplaatste uithangborden

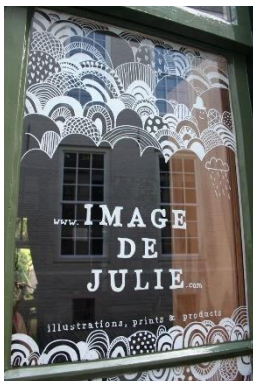
Verticale uithangborden zijn vanop straat het meest zichtbaar voor klanten. Het kleine formaat maakt het ideaal om een logo op aan te brengen. Het kan ook gaan om een symbool of voorwerp dat in één oogopslag begrijpelijk maakt waar de zaak om draait. Zulke dwarse uithangborden worden best net boven de etalage geplaatst ter hoogte van het kader boven de vensterlijst. Het plaatsen van nieuwe borden boven de vensterdorpel van de eerste verdieping is niet toegestaan. De afmetingen van het bord worden beperkt tot 60 x 60 cm.

Publiciteit op de etalage

Etalages trekken de aandacht van voorbijgangers en nodigen uit om de winkel te komen verkennen. Met een aantal subtiele opschriften kan een eigen stijl en sfeer gecreëerd worden. Eenvoud en duidelijke communicatie zijn hierbij belangrijk en dienen als ondersteuning bij de goederen die geëtaled worden.

6.7.7. Zonnetenten

Bepaalde winkels hebben behoefte aan een zonnetent. Zonnetenten worden enkel toegestaan wanneer het noodzakelijk wordt geacht voor specifieke ambachten (bv. vlees, vis, kaas, etc.) waarbij zonnewering noodzakelijk is voor de bewaring van de uitgestalde producten in de etalage.

Op de neerhangende boord van de zonnetent kan eventueel publiciteit worden aangebracht en dit kan eventueel het parallelle uithangbord aanvullen of vervangen. Let wel dat het doek van een zonnetent snel kan verbleken door zonlicht, of vuil worden door stof en regen. Het vraagt dus regelmatig onderhoud en of vervanging.

Zonnetenten worden enkel ter breedte van vensteropening of etalage geplaatst, maar niet boven de deuropening. Zonnetenten die meerdere gevels overspannen worden in de toekomst niet meer toegestaan. Deze worden opgesplitst per pand om de leesbaarheid van het individuele pand te verbeteren.

Kleurgebruik

Het kleurgebruik van de zonnetenten wordt hieronder weergegeven en ligt in de lijn met het kleurgebruik dat voor de Grote Markt en werd vastgelegd in het lokale politiereglement.⁵⁸ Zonnetenten worden met onderstaande effen kleuren gemaakt of in een patroon van verticale strepen. De verticale strepen moeten een breedte hebben tussen de 8 en 10 cm en moeten haaks op de voorgevel van de uitbating staan.

		
RAL 9001	RAL 1015	RAL 1034
		
RAL 5022	RAL 3003	RAL 8015
		
RAL 6029	RAL 7035	RAL 9016

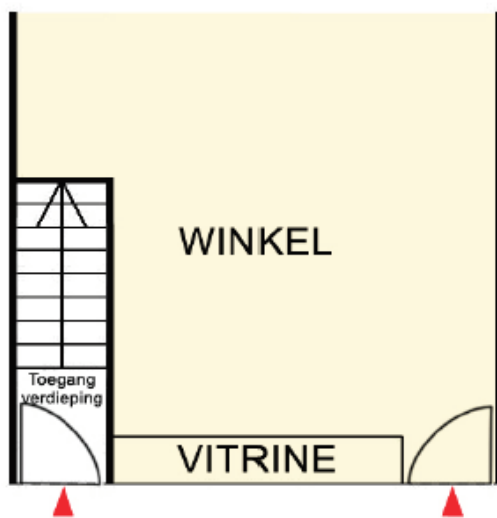
⁵⁸ Artikel 247/32 van het algemeen politiereglement van de stad Lier.

6.7.8. Toegang tot de bovenverdieping

De afwezigheid van een afzonderlijke ingang is een van de grootste hindernissen om wonen op de verdiepingen boven winkels mogelijk te maken. Soms heeft een afzonderlijke ingang nooit bestaan, wanneer de verdiepingen werden bewoond door de handelaar zelf. In andere gevallen werd de ingang dichtgemaakt om de handelszaak te verruimen.

De stad Lier moedigt wonen boven winkels aan. In een context waarin elke vierkante meter handelsruimte telt, komt het erop aan zo weinig mogelijk ruimte op te offeren. Onderstaande voorbeelden willen enkele technische oplossingen bieden. Het is echter afhankelijk van de gevel en de inrichting van het gebouw. Oplossingen worden in samenspraak met de stad en het agentschap Onroerend Erfgoed voorgesteld.⁵⁹

Twee afzonderlijke toegangen

- Dit is een klassieke indeling in handelsgebouwen met een uitstalraam. Al in de 19e eeuw zag men ze vaak.
- Aan weerszijden van het uitstalraam is een deur. Eén leidt naar de handelszaak, de andere naar de woningen.

Voordelen:

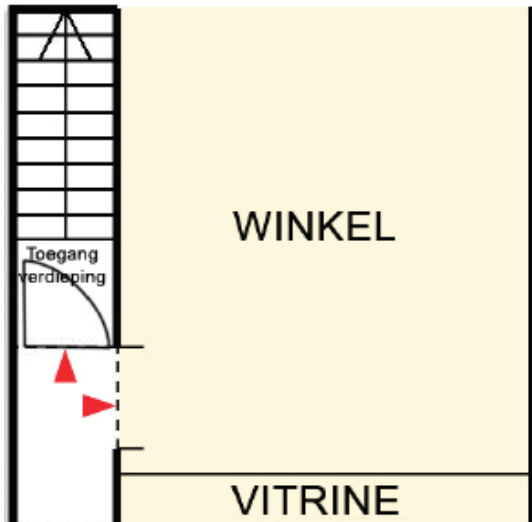
- Dankzij deze oplossing kunnen de twee functies van het gebouw volledig worden gescheiden.
- Geschikt wanneer er een nieuwe trap naar de verdiepingen moet worden geplaatst (of in tweeën gesplitst om een rechtstreekse verbinding tussen de handelszaak en de 1^e verdieping te maken – kantoren, opslagruimte).
- In de schuin afgaande ruimte onder de trap kunnen rekken worden geplaatst.⁶⁰

⁵⁹ Wonen boven winkels, gewestelijke overheidsdienst Brussel, 1

⁶⁰ Wonen boven winkels, gewestelijke overheidsdienst Brussel, 3

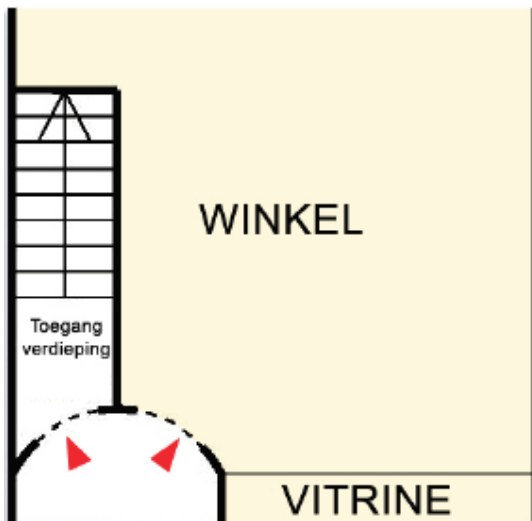
Eén deur naar de straat toe met gemeenschappelijke gang voor handelszaak/woning

- Ze is geschikt voor kleine gebouwen met een smalle gevel.
- Achter een gemeenschappelijke deur naar de straat toe, leidt een gemeenschappelijke gang naar de handelszaak en naar het trappenhuis dat toegang biedt tot de woningen. Deze oplossing werkt wanneer het trappenhuis langs één van de twee scheidingsmuren ligt.

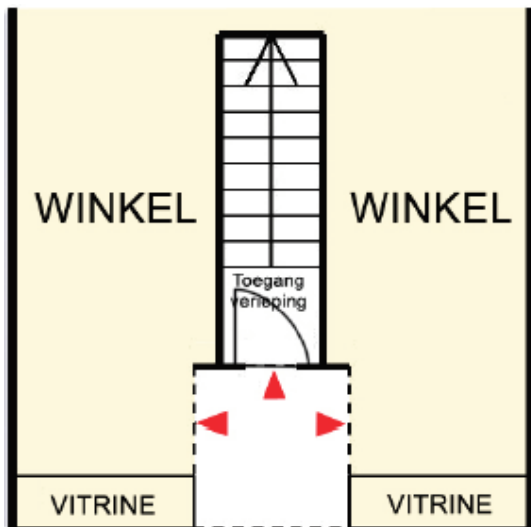
Voordelen:

- Het uitstalraam blijft behouden.
- De vermindering van de handelsruimte blijft beperkt.
- Deze oplossing maakt het mogelijk om, in het geval van een ingang opzij, de huidige voorpui te behouden en de verbouwing dus te beperken.
- In de gang kan de wand met toegang tot de handelszaak ook van glas zijn om meer licht binnen te laten en de zaak meer zichtbaarheid te geven.⁶¹

Een centrale ingang voor twee handelszaken

⁶¹ Wonen boven winkels, gewestelijke overheidsdienst Brussel, 4

- Dit is een populaire indeling van brede gebouwen, en dan vooral appartementsgebouwen.
- De afzonderlijke toegang tot de woningen bevindt zich in het midden van de gevel.
- Aan weerszijden van de inkomhal kan één grote handelsruimte liggen, maar ook twee aparte zaken.

Voordelen

- Deze oplossing maakt het mogelijk om de gelijkvloerse handelsruimte(s) te verhuren aan twee afzonderlijke handelaars, wat de opbrengst kan verhogen.⁶²

⁶² Wonen boven winkels, gewestelijke overheidssdienst Brussel, 6

6.8. Versterken van de winkelbeleving in een historisch kader

De huidige beleidsvisie op de detailhandel in het kernwinkelgebied van de stad Lier is volledig in lijn met de doelstellingen van het beheersplan. Hieronder volgt een opsomming van belangrijke beleidspunten:

- Versterken van de NW/ZO-as als dynamisch handelslint
- Inzetten op het aantrekken van sterke trekkers op strategische locaties langsheen deze winkelas. Deze lokken immers bijkomende bezoekers naar de stad en in de buurt gelegen (kleinere) handelszaken profiteren mee van hun impuls
- Handelsactiviteiten koppelen aan het historisch patrimonium
- Wonen boven winkels wordt gestimuleerd aan de hand van verschillende instrumenten
- Blijvend garanderen van een goede autobereikbaarheid in functie van het parkeren
- Versterken van de looplijnen tussen de beschikbare parkeergelegenheden en het winkelgebeuren

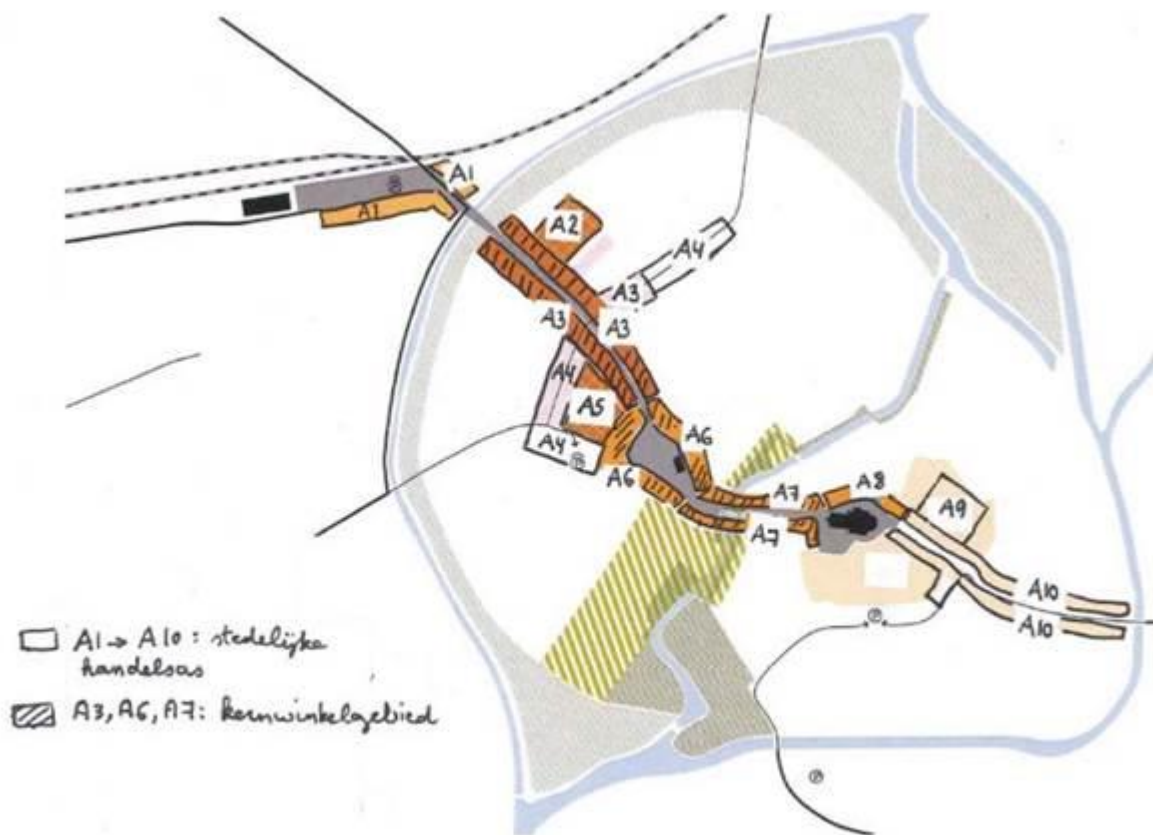
6.9. Ontwikkelingsmogelijkheden en functies in de Rechtestraat

De Rechtestraat wordt aangeduid als zone A7, waar een gemengd stedelijk programma, overwegend handel & horeca wordt gewenst. De benedenverdieping staat open voor detailhandel in de vorm van speciaalzaken, horeca, en andere diensten (i.c. zowel commerciële diensten als administratieve diensten, resp. bv. een kapperszaak of reisbureau en anderzijds een bank/verzekeringskantoor of een vastgoedmakelaar). Op de andere verdiepingen wordt in tegenstelling tot het onderste niveau ook voor woonfuncties voorzien (tenzij het huidige gebruik van de bende verdieping wonen is).

De stad wil inzetten op het aantrekken van sterke trekkers op strategische locaties in het kernwinkelgebied. Deze lokken bijkomende bezoekers naar de stad en in de buurt gelegen (kleinere) handelszaken profiteren mee van hun impuls. Het is aangewezen om te onderzoeken hoe de winkels in de Rechtestraat hier aan kunnen bijdragen en welke functies het historisch kader wensen te gebruiken in de commerciële activiteiten.

Vanaf het station en de Veemarkt enerzijds, vanuit de Karthuizersvest en vanuit de Florent Van Cauwenberghstraat en Kolveniersvest anderzijds zijn er belangrijke aanlooproutes naar dit kernwinkelgebied. Langs deze routes zijn eveneens detailhandelszaken aanwezig, maar minder geconcentreerd dan in het kernwinkelgebied. Er treedt immers een vermenging op met andere functies in de stad – zoals wonen, diensten, horeca en cultuur – waardoor enerzijds een geleidelijke overgang plaatsvindt naar het omliggende stadsweefsel, doch het tegelijk net deze variatie aan activiteiten is die een versterking vormt voor de dynamische NW/ZO-as.

Ook ter plaatse van de Binnen-Nete komt de vermenging van de winkelactiviteiten met andere stadsfuncties – in dit geval het dagtoerisme – ten goede aan een bruisende

binnenstad. Er is een verhoogde aanwezigheid van horecazaken langsheen de toeristisch-recreatieve ZW/NO as, alsook in de zone van het kernwinkelgebied vanaf de Grote Markt tot en met de Sint-Gummaruskerk.

Een laatste meerwaarde betreft de veelheid aan verbindingen tussen het winkelgebieden enerzijds en de verschillende nevenactiviteiten – SAMWD, Sint-Gummaruskerk, Binnen-Nete, Zimmerplein, begijnhof, cultureel centrum, stadhuis, ziekenhuis, ...

6.10. Openbaar domein

6.10.1. Straatmeubilair

De stad kan een aantal inrichtingselementen aan het openbaar domein toevoegen zoals zitbanken, fietsrekken of

Straatmeubilair zoals zitbanken, signalisatie, verkeersborden, fietsenstallingen, etc., die in het beschermde stadsgezicht worden ingericht, moeten op een doordachte manier worden geplaatst en mogen de erfgoedwaarden en beeldkwaliteit niet verstoren. Ook informatieborden met betrekking tot erfgoededucatie moeten hier aan voldoen.

6.10.2. Straatverlichting

Een uniforme straatverlichting zal de beeldkwaliteit verbeteren en wordt aangemoedigd. Vanwege de bescherming van het stadsgezicht is het gepast dat de betrokken nutsmaatschappijen die verantwoordelijk zijn voor de straatverlichting alle vormen van de bekabeling en armaturen degelijk bevestigen en wegwerken, bij voorkeur worden deze ondergronds geplaatst. Loshangende kabels, aftakkingen etc., zijn storend en doen afbreuk aan de erfgoedwaarde in het straatbeeld.

Het aanbrengen van historische straatverlichting door het (her)gebruik van historische lantaarns is een mogelijkheid. Wanneer historische lantaarns niet als hoofdverlichting aangebracht kunnen worden, is het een optie om historische lantaarns als sfeerverlichting te bevestigen.

6.11. Energieprestaties

Investeren in maatregelen om het energieverlies voor beschermd erfgoed te beperken is aan te raden. Het ligt daarom voor de hand eerst te onderzoeken waar in het pand het meeste warmteverlies voorvalt. Een energie-audit van de woning kan meer inzicht geven waar het grootste energieverlies van de woning is.

Vaak wordt gedacht aan het vervangen van ramen, maar verreweg de meeste warmte gaat verloren door niet geïsoleerde daken. In mindere mate ontsnapt warmte door het glas en de kieren in vensters.

Het vervangen van degelijk schrijnwerk door isolerend schrijnwerk met dubbel glas kan vanuit het oogpunt energiebesparing aangewezen lijken, maar dikwijls bedraagt de terugverdienduur ervan meerdere decennia. Te afgesloten raamisolatie is ook niet altijd aangewezen, gezien de mogelijke schade door condens vocht in huis. Vocht zal neerslaan op de koudste plaatsen in de woning. De woning tijdig verluchten is daarom van belang.

6.12. Opsomming van de werkzaamheden

Hierna volgt een overzicht van de verschillende werkzaamheden, telkens met de melding of deze éénmalig of wederkerend zijn en op welke termijn. Ook eenvoudige onderhoudswerkzaamheden zoals het ruimen van dakgoten worden vermeld, zodat ze niet vergeten worden. Bij de werkzaamheden staat aangegeven voor welke werkzaamheden er een melding of vergunning nodig is en voor welke werken niet.

AARD VAN DE WERKEN	EENMALIG OF WEDERKEREND	VRIJSTELLING VAN TOELATING
DAKEN		
Pannen		
Vervangen van één of een aantal beschadigde pannen door hetzelfde type	indien nodig	x
Vervangen van de volledige dakbedekking in keramische pannen door eenzelfde type	eenmalig	
Hergebruik van originele keramische pannen bij dakwerken	eenmalig	
Ontmossen en reinigen van het pannendak	indien nodig	x
Leien		
Vervangen van één of een aantal beschadigde natuurstenen leien in maasdekking door eenzelfde type	indien nodig	x
Vervangen van de volledige bedaking in natuurstenen leien in maasdekking door eenzelfde type	eenmalig	
Hergebruik van originele natuurstenen leien bij dakwerken	eenmalig	
Ontmossen en reinigen van natuurstenen leiendak	indien nodig	x
Asbestcementleien		
Verwijderen van asbestcementleien	eenmalig	
Dakaansluitingen		
Herstel of vervangen van dakaansluitingen met getrapte loketten/slabben in lood of zink ingewerkt in de bestaande voegen van het metselwerk (inslijpen in het metselwerk is niet toegestaan)	eenmalig	x
GEVEL EN TUINMUREN		
Metselwerk		
Herstel van voegwerk in kalk of bastaardmortel	eenmalig	
Deels vervangen van voegwerk in kalk of bastaardmortel	eenmalig	
Herstel van bakstenen metselwerk	eenmalig	
Vervangen van beschadigd metselwerk met hetzelfde type baksteen	eenmalig	
Reiniging van metselwerk	eenmalig	
Behandelen van het metselwerk tegen opstijgend vocht	eenmalig	

Natuursteen		
Herstellen van beschadigde elementen in natuursteen	eenmalig	
Vervangen van beschadigde elementen in natuursteen door identiek type	eenmalig	
Gevelbepleistering		
Herstellen of opnieuw aanbrengen van gevelbepleistering	eenmalig	
Beschilderen van gevelbepleistering met dampopen verf in correcte kleurstelling	eenmalig	
Bijwerken en onderhouden van schildering gevelbepleistering met dampopen verf in correcte kleurstelling	10 jaar	x
Herstel van geveldecoratie (lijstwerk, consoles, neutenpanelen, etc.)	eenmalig	
Gevelafwerking		
Aanbrengen van een kaleilaag	eenmalig	
SCHRIJNWERK		
Kroonlijst		
Plaatselijk verwijderen en herstellen van aangetast hout	eenmalig	
Uitfrezen en herstellen van naden en scheuren	eenmalig	
Bijwerken en onderhouden van buitenschilderwerk met dampopen verf	5 tot 7 jaar	x
Reconstructie naar historische model en materiaal	eenmalig	
Herstellen of vernieuwen van bakgoot op de kroonlijst naar bestaand historisch model en materialen	eenmalig	x
Ramen & deuren		
Bijwerken en onderhouden van buitenschilderwerk met dampopen verf in correcte kleurstelling	5 tot 7 jaar	x
Vernieuwen van het buitenschilderwerk met dampopen verf in correcte kleurstelling	Eenmalig	x
Vervangen van ramen en deuren naar historisch model en materiaal	eenmalig	
Reconstructie van ramen en deuren naar historisch model en materiaal	eenmalig	
Plaatselijk verwijderen en herstellen van aangetast hout	eenmalig	
Uitfrezen en herstellen van naden en scheuren	eenmalig	

Herstellen of vervangen van glas of roedeverdeling	eenmalig	
Controle van condensgoten en gaten van ramen	jaarlijks	x
Winkelpui		
Bijwerken en onderhouden van het buitenschilderwerk met dampopen verf in correcte kleurstelling	5 tot 7 jaar	
Vernieuwen van het buitenschilderwerk met dampopen verf in correcte kleurstelling	eenmalig	
Vervanging en reconstructie van winkelpui naar historisch model en materiaal	eenmalig	
Plaatselijk herstellen van aangetast hout	eenmalig	
IJZERWERK		
Bijwerken en onderhouden van ijzerwerk met roestwerende verf of vernis in correcte kleurstelling	5 tot 7 jaar	x
Vernieuwen of vervangen van ijzerwerk	eenmalig	
Reconstrueren van balustrades, vensterleuning en voetschrapers naar historisch model	eenmalig	
HEMELWATERAFVOER		
Vernieuwen van hemelwaterafvoer met afvoerbuizen in koper of zink en standpijp in gietijzer	eenmalig	x

7. OPVOLGING EN EVALUATIE

7.1. Hoe ga ik als eigenaar met het beheersplan aan de slag?

Om eigenaars en bewoners te helpen hun woning in dit beschermd stadsgezicht te helpen onderhouden en het beschermd stadsgezicht te bewaren en herwaarderen werd dit beheersplan opgemaakt.

Door de informatie en richtlijnen van het beheersplan hebben eigenaars een handig hulpmiddel waarmee men aan de slag kan. Een bijkomend voordeel van het beheersplan is dat voor een aantal werkzaamheden een erfgoedpremie kan worden verkregen. Het beheersplan geeft een lange termijnvisie over hoe we het stadsgezicht zien evolueren de komende 24 jaar.

Eigenaars zijn vrij om te bepalen wanneer de werkzaamheden uitgevoerd zullen worden. Er kunnen in een huurovereenkomst of mondeling afspraken worden gemaakt over wederkerende maatregelen, zoals het controleren van de dakgoten, melding maken van gebreken. Wanneer er voor werkzaamheden toelatingsplicht geldt, of een omgevingsvergunning aangevraagd moet worden, dan moet dat aan de betrokken instanties aangevraagd worden.

7.2. Stappenplan

Stap 1	Neem uw individuele fiche van uw woning er bij
Stap 2	Bekijk wat er in uw fiche staat met betrekking tot de werken die u wil uitvoeren
Stap 3	Zoek in het beheersplan onder maatregelen hoofdstuk 6 wat er voor uw werkzaamheden staat beschreven
Stap 4	Ga na of er een vergunning of toelating nodig is? <ul style="list-style-type: none">▪ Omgevingsvergunning nodig van de stad Lier? https://www.lier.be/IK_WIL/ik_wil_aanvragen/Omgevingsvergunning▪ Is het werk vrijgesteld van toelating voor het Agentschap Onroerend Erfgoed? Zie tabel 7.10 Opsomming van de werkzaamheden in het beheersplan▪ Indien niet raadpleeg het Agentschap Onroerend Erfgoed: https://www.onroenderfgoed.be/werken-aan-beschermd-erfgoed-vergunningverlener
Stap 5	Wenst u een erfgoedpremie aan te vragen bij het Agentschap Onroerend Erfgoed? https://www.onroenderfgoed.be/standaardprocedure-voor-een-erfgoedpremie
Stap 6	Indien uw vraag tot het bekomen van een erfgoedpremie positief wordt beantwoord, dan hebt u toelating om met de werken te starten.
Stap 7	Wanneer de werken zijn uitgevoerd houdt u alle facturen en gegevens bij in het logboek bij de fiche.

7.3. Fasering van de werken en individuele fiche

Iedere eigenaar is individueel verantwoordelijk voor de fasering van de ingrepen aan zijn pand. Om die reden worden in dit beheersplan geen voorstellen opgenomen voor de fasering van de beheersmaatregelen.

Voor de eigenaars en bewoners wordt er per pand een fiche beschikbaar gesteld met informatie over welke maatregelen er per pand genomen kunnen worden, samen met verwijzingen en suggesties.

7.4. Hoe begin ik aan de werken?

Het is niet de bedoeling om alle werkzaamheden aan uw woning in één keer uit te voeren. Het beheersplan is 24 jaar geldig en dus kan u de werken ruim op voorhand plannen. Het beheersplan reikt in hoofdstuk 6 een aantal maatregelen met tips en voorstellen aan voor herstel- en onderhoudswerken.

Voor sommige maatregelen kan je als eigenaars meteen van start gaan. Andere maatregelen vergen nog een verdere gedetailleerde uitwerking alvorens ze kunnen uitgevoerd worden. Dit laatste gebeurt steeds in overleg en met toelating van het Agentschap Onroerend Erfgoed. Kijk ook zeker na dat er geen omgevingsvergunning nodig is.

7.5. Wanneer mag ik starten met de werken?

De werken mogen niet starten vóór de premie is toegekend, de toelating is verleend en zonder de eventueel noodzakelijke omgevingsvergunning.

In de lijst met opgesomde werkzaamheden (zie hoofdstuk 7) staat vermeld welke werken vrijgesteld zijn van toelating voor het Agentschap Onroerend Erfgoed.

In geval van vrijstelling moet u enkel bij de stad Lier nagaan of er nog een omgevingsvergunning nodig is. Wat wel steeds moet gebeuren is aan de stad Lier melden welke werken wanneer uitgevoerd zullen worden.

Het agentschap Onroerend Erfgoed dient schriftelijk en tijdig op de hoogte gebracht worden van de aanvang van de werkzaamheden die betoelaagd zijn met een premie. De uitvoering wordt opgevolgd door een erfgoedconsulent. Wijzigingen, weglatingen of toevoegingen van werkzaamheden tijdens de uitvoering, moeten voorafgaandelijk en schriftelijk goedgekeurd worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

7.6. Wat is het verschil tussen een omgevingsvergunning en een toelating?

Voor bepaalde omvangrijke werkzaamheden is er een omgevingsvergunning vereist voordat de werken aangevat kunnen worden. Deze omgevingsvergunning vraagt u aan bij de stad Lier. https://www.lier.be/IK_WIL/ik_wil_aanvragen/Omgevingsvergunning

Voor bepaalde werken is er ook een toelating nodig van het agentschap Onroerend Erfgoed. In de tabel 'Opsomming van de werkzaamheden' kan u terugvinden voor welke werken er een toelating nodig is van het agentschap en welke werken vrijgesteld zijn van toelating. Indien vrijgesteld moet u enkel nog nagaan of er een omgevingsvergunning nodig is.

7.7. Wanneer moeten de werken uitgevoerd zijn?

Binnen de twee jaar na de datum van de toekenning van de premie en de goedkeuring dienen de werken uitgevoerd te zijn en moeten de betaalde facturen bezorgd worden aan het agentschap, zo niet vervalt de premie. Voor de uitbetaling van de premie bezorg je nog een apart formulier aan het Agentschap Onroerend Erfgoed. De facturen en alle informatie over de werken houdt u bij in een logboek bij uw individuele fiche.

7.8. Wie kan een erfgoedpremie aanvragen?

Iedere eigenaar, huurder, of erfpachthouder kan een erfgoedpremie aanvragen. Als huurder moet steeds de schriftelijke toestemming van de eigenaar gevraagd worden. De schriftelijk toestemming wordt dan bij het dossier gevoegd.

7.9. Hoe vraag ik een premie aan?

Voor de aanvraag van de erfgoedpremie neemt u contact met het agentschap Onroerend Erfgoed. Indien de premie is goedgekeurd, dan is dit ook geldig als toelating.

Via onderstaande link kan je de procedure en voorwaarden vinden.
<https://www.onroenderfgoed.be/standaardprocedure-voor-een-erfgoedpremie>

7.10. Logboek en rapportering van de uitgevoerde werken

Ook de rapportering van de ingrepen wordt door de individuele eigenaars, huurders bewoners bijgehouden. Er dient een rapport opgemaakt te worden met de melding van alle eenmalige (vooronderzoeken en restauratiewerken) en de terugkerende (onderhoudswerken) maatregelen.

Op het buurtconvenant kan een overzicht van deze werken meegedeeld worden. Daarnaast kunnen alle ervaringen met het verloop of de uitvoering van de werken gedeeld worden met andere buurtbewoners.

7.11. Buurtconvenant

Een jaarlijkse bijeenkomst van het buurtconvenant is ideaal om de uitgevoerde werken op te sommen en uit te wisselen over de uitvoerders of tips te geven over de uitvoering. Bepaalde problemen of vragen met betrekking tot de uitvoering van de werken kunnen hier besproken worden. Het is een ideaal moment om nieuwe bewoners kennis te laten maken met de werking van het beheersplan.

Het loont de moeite om bij burens navraag te doen wanneer bepaalde werkzaamheden worden gepland om eventueel aan te sluiten en kosten te delen. Aannemers zijn soms geneigd om grotere projecten voorrang te geven op kleinere, waardoor er naast een financiële ook een tijdsbesparing kan zijn. De stad Lier neemt het initiatief om het buurtconvenant bijeen te brengen.

7.12. Monumentenwacht

Alle panden die gelegen zijn binnen het beschermde stadsgezicht komen in aanmerking om lid te worden van Monumentenwacht vzw. Regelmatige controles van de toestand van de woningen, preventief onderhoud en het stimuleren van tijdige ingrepen, maken op termijn grote herstellingen en ingrepen overbodig.

8. EXTRA TOEVOEGINGEN

Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgemaakt (met schaal en N-pijl)	Zie hoofdstuk 1 identificatie
Lijst van geplande werkzaamheden	Zie hoofdstuk 6 beheersmaatregelen
Lijst van handelingen waarvan de uitvoering vrijgesteld zal zijn van toelating	Zie hoofdstuk 6 beheersmaatregelen
Lijst van ZEN-erfgoed met aanduiding op kaart	Niet van toepassing
Lijst van open erfgoed met aanduiding op kaart	Niet van toepassing
Lijst van ontsluitingswerken voor open erfgoed	Niet van toepassing
Lijst van werken aan bomen en struiken waarvoor toelating nodig is	Niet van toepassing
Lijst van cultuuroederen	Niet van toepassing
Lijst van geplande werkzaamheden aan een orgel dat dateert van na de Eerste Wereldoorlog	Niet van toepassing
Bibliografie (overzicht referenties)	Zie voetnoten
Extra bijlage (bv. foto's, ...)	Digitaal archief bij opdrachtgever
Fiches per pand	Apart beschikbaar op aanvraag

